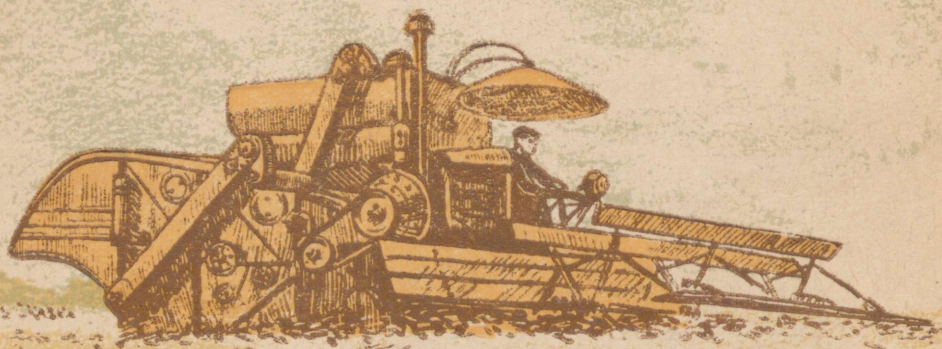

A-18777

K. ISAK

30 TSENTNERIT
RUKIST HEKTAARILT

A-18777

KARL ISAK,
SOTSIALISTLIKU TÖÖ KANGELANE

30 TSENTNERIT RUKIST HEKTAARILT

*Kirjanduslikult ümber töötanud
Kaarel Piirleid*

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1951

KARL ISAK,
sotsialistliku töö kangelane

2

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

16803

MINEVIKKU MEENUTADES.

Metsavahi väikeses toas oli üsna vähe päikest, sellepärast püüdsin poisikesena külmadel talvapäevadel toas mängides asetuda ikka nii, et päikesekiired sattusid mängukohale. Need on minu esimesed mälestused isakodust.

Enamasti minu varases eas, vaevu mäletan temast mõnda joont. Karm, lihtne ja otsekohene, sellisena mäletan oma isa.

„Maad peab armastama, maa ei anna midagi muudu,“ kuulsin isa sageli ütlevat, kui ta hoolega haris oma väikest põllulappi. Selle tõesõna sügavust tundsid kehvtalupidajad eriti teravalt. Minu isakodus ei unustatud seda kunagi, sest metsavahi palgamaa, mis oma suuruselt oli paras kukerpallitamiseks, pidi toitma neljateistkümnet leibanõudvat suud.

Kas maa kindlustab meid leivaga või mitte — see küsimus lasus sageli tinaraskena mu isa südamel, selle murega kasvamisemaast-madalast, ka meie — lapsed.

„Tee tööd ja palu jumalat“ — selle piiblitarkusega lohusid kehvtalurahvast kirikuõpetajad, mõisnikud ja kulakud. Maapuudus koos hariduse puudusega oli kehvikuile tihedaks läbipääsematuks „metsaks“.

Kui isal oleks olnud rohkem raha, ta oleks võimaldanud mul kihelkonnakooli lõpetada, sest õppimistahet mul oli. Lõpetanud tolaeagse vallakooli kolmanda klassi, oli mul soov edasi õppida Hageri kihelkonnakoolis. Koos Villema talu peremehe Hans Reitoffi pojaga alustasingi kirjatarkuse edasist vallutamist, kuni ühel ilusal kevadisel päeval pärast koolitööd tuli minu kooliskäimisele kurb lõpp. „Sa poiss, oled nii tark ja terane, et võid mujal palju paremat teenistust leida kui minu juures,“ ütles Villema peremees, kui oli kuulda saanud, et mind viidi üle kolmandasse klassi, tema poeg aga jäi kihelkonnakooli teise klassi „istuma“. Ei mahtunud peremehe hinge, et karjane, kehvikupoeg, pääseb edasi, tema, rikka taluniku poeg aga mitte, ja nii tuligi mul katkestada õpingud kihelkonnakoolis ning hakata teist teenistuskohhta otsima.

Edasi läks minuga nii, nagu kõikide kehvikulastega, kus tõuredel rahvasõna kohaselt oli järgmine: kolmeaastaselt koera-poiss, kuueaastaselt karjapoiss ja kümneaastaselt künnipoiss.

Et olin pika kasvu ja tugeva kondiga, siis võisin juba 12-aastasena alustada täielikku sulaspoisi elu. See oli kõige raskem aeg minu elus. Janunesin teadmiste ja oskuste omandamise järele, tegelikult aga tuli end ülalpidamise hankimiseks painutada suur-talunike-kulakute võimu ja meelevalla alla. Sulaspoisile vaadati kui tarbeesemele, kui tööriistale. Toit oli kehv. Silk-leib, kartul ja lõss olid peamised road meie kehval laual.

Olin sunnitud mitu korda töökohta vahetama, otsisin paremat, kuid igal pool oli halb ja tööaeg pikk — varavalgest hilja ööni, nii et ma noorusele ja kehalisele tugevusele vaatamata ei suutnud vastu pidada. Loomulikult jäi niisuguste tingimuste juures minu teadmistejanu kustutamata. Sel ajal polnud ka mingeid võimalusi hariduse täiendamiseks iseõppimise teel. Ajalehed olid lugemiseks ainult pererahvale, sulastele ja tüdrukutele neid ei antud. Nende jaoks oli vaid piibel, mis õpetas orjama ja alistuma.

1912. aastal, 21-aastase noormehena, tuli mul minna „kroonut“ teenima. Väljaõppeaeg oli seekord kolm aastat, kuid puhkenud Esimene Maailmasõda haaras mind kuueks ja pooleks aastaks oma keerisesse. Meid oli viis venda ja kõik me olime sõjas. Kolm meist sai surma, mina pääsesin kergema haavaga. Pärast paranemist töötasin vooritöödel kuni Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsioonini, siis pöördusin tagasi koju.

Asusin jälle tööle hallparunite juurde. Töötasin sulasena kuni 1922. aastani, siis, tüdinud kulakute orjamisest, asusin paremat põlve lootes tööle Võrumaale Sõmerpalu riigimõisa. Mind määrati karjatalitajaks. Olin ligi kaksikümne aastat oma paremast elueast põldu harinud ja süda tõmbas sinnapoole. Avaldasin soovi põllutööliseks hakata. Kuid siis polnud niisugune aeg, et tööinimese soove oleks arvestatud. Kui ma loobusin karjatalitaja kohast, andis valitseja Aksel Plato mulle valida: kas lahkun riigimõisa teenistusest või hakkan öövahiks.

Minna polnud kuhugi, pidin öövahikoha vastu võtma. Sel kohal töötasin neli aastat. Alles siis võimaldati mul asuda põllutööle. Vahete-vahel sain hankida üksikuid põllumajandust käsitlevaid raamatuid, millised puhkehetkedel hoolega läbi lugesin. Eriti huvitasid mind maaharimise ja taimekasvatuse küsimused.

„Kas tuleb kunagi aeg, kus töölised ja talupojad on ise maa ja vabrikute peremehed?“ küsisin sageli eneselt. Elasin nagu paljud teisedki lootuses, et see aeg siiski tuleb.

1917. aastal pärast Oktoobrirevolutsiooni, andis eesti talurahvas surmava löögi parunite võimule meie maal. Kuigi välismaiste interventide abil parunite asemele asusid hallparunid ja maaga spekuleeriv kodanlus, ei lakanud eesti töölised ja kehvatalurahas uskumast, et kord tuleb aeg, kus meilgi hakkab kehtima tõeline rahva võim — nõukogude võim.

MAA ARKAB.

Oodates paremaid päevi kiratsesime Sõmerpalus, nagu kiratses kogu eesti töörahvas kuni 1940. aasta juunipöördeni. Nagu eilset päeva mäletan seda, kui esimesed teated töötava rahva võimule-tulekust meieni jõudsid. See pööre oli otsekui võimas tormihoog, mis viis minema vana kodanliku korra ning avas kogu töötavale rahvale uue elu vabal maal.

Riigivolikogu 23. juuli 1940. a. deklaratsiooniga anti maa töö-tavale rahvale. Aastasadu kestnud ülekohtu selgroog oli murtud.

Maakondade ja valdade äsjaloodud täitevkomiteed asusid energiliselt tööle. Nendelt saime esimest organiseerivat abi.

Sõmerpalu riigimõisa organiseeriti sovhoos. Töölised asusid julgelt ja täie hooga oma elu korraldama. Asutasime oma töölis-komitee, kes töötajate huvide kaitseks palju ära tegi. Mõne kuu pärast oli meil juba oma klubiruum, kus oli kasutada rohkesti ajalehti ja ajakirju. Neid lugesime suure hoolega, sest iga päev tõi töötava rahva ellu midagi uut. Tootmistöö võttis sellise hoo, mida Sõmerpalus seni poldud nähtud.

Enamik meist oli muutunud otsekui uuteks inimesteks, innus-tunud, teotahtelisteks inimesteks. Oli kadunud vaikiv olek, kõi-gil oli tahtmine anda oma parim, et esimesel, tõeliselt vabal nõu-kogude aastal lõigata sovhoosi põllult rikkalik saak. 1941. aasta kevadel otsustasime teha kõik tööd lühema ajaga ning pareminl kui kunagi varem ja tõsta põllusaake eelmiste aastatega võrrel-des vähemalt 10% võrra. Külvitööd lõpetasime sel kevadel kuus päeva varem kui tavaliselt. Ent kõik läks teisiti.

Must pilv fašistlike vallutajate näol vajus üle noore Nõuko-gude Eesti. Fašistlike saksa vägede Eesti NSV territooriumile jõudes sirutas eesti kodanlus neile oma abivalmis käe selleks, et veel kord lämmatada töörahva vabaduspüüd, ujutada maa üle tuliste patriootide verega ja taastada kapitalistlik, inimõigusi eitav ning porri tallav kord.

1941. aasta sügisel kaalusid ja arvestasid saaki töörahvale hoopis võõrad võimud. Meilt võeti kõik võimalused oma õigus-dest kõneldagi. Kuna ma olin 1940/41. aastal tööliskomitee liige ja põllutööde juhataja, siis vallandati mind fašistliku okupatsi-ooni alates päevapealt. Alles pärast kolmekuulist „puhkust“ lubati mul tööle asuda lihttöölisena.

Masinad ja inventar olid korratuses, remonditöökodadest töö-pingid ja muud vajalikud tööriistad laiali tassitud. Põllutöömasi-nate ja -riistade remont tehti äärmiselt puudulikult. Selle all kan-natas omakorda maaharimine. Uheks suuremaks kuriteoks oli põllukülvikordade segiajamine, mis põhjalikult rikkus nõuete-kohase maakasutuse. Mineraalväetisi saime nagu ninatubakat nuusutamiseks, niivõrd väikesed olid need kogused. Puuduliku maaharimise, väetamise ja külvikorra segiajamise tõttu põllud umbrohtusid silmanähtavalt ja okupatsiooni lõpp-päeviks langes

saakide tase madalamale kui see Sõmerpalus kunagi oli olnud. Loomade arv vähenes peaaegu pooleni.

Kolm rasket aastat elasime selles umbses, lämmatavas olukorras, fašistide truu käsilase, valitseja Umborgi võimutsemise all.

Kui 1944. aasta juulis kahurid Narva lähistel mürisesid, siis teadsin, et lähedal on tund, mil taas avarduvad Sõmerpalu soovhoosi põllud meile kõigile mitmekesiseks ja pingerikkaks tegevuseks.

RASKUSI ULETADES.

Suure sisemise erutusega lugesin ajalehtedest eesti rahva juhtide ja töötava talurahva esindajate sõnavõtte esimesel töötava talurahva konverentsil Tallinnas 22. ja 23. oktoobril 1944. Konverents oma üleskutses eesti talurahvale märkis: „Ka kõige rängematele surveaegadele vaatamata pole eesti talurahvas kunagi loobunud mõttest olla oma kodumaa nurmede ja niitude põline peremees. Seda on tõendanud meie kangelaslikud esivanemad jüriöö lahinguväljadel. Õigust olla oma maa peremees on nõudnud meie isad ja nõudsiime meie, võideldes kahes suures revolutsioonis õlg õla kõrval suure vene rahvaga ning murdes parunite ja kapitalistide võimu. Ja seda püha ning põlist eesti rahva õigust kaitseb praeguse Suure Isamaasõja päevil meie rahvas liidus ning sõpruses suure vene rahvaga ega jäta jalatäitki oma kallist kodumaa pinda fašistlikele parunitele ja kapitalistidele reostada.“

Neid ridu lugedes tundsin, et on saabunud suur õnn, tõeline nõukogude põlluharija õnn, seista jälle keset voogavat elu, keset huviküllast tööd, rakendada oma kogemused ja teadmised nõukogude kodumaa ja rahva hüvanguks. Eesti talurahva konverents, väljendades meie maa töötava talurahva tahet ja tundeid, seistes uue ning helge nõukoguliku elu künnisel, saatis tervituse kogu töötava rahva suurele juhile seltsimees Stalinile. Nagu suurt tootust lugesime meie, Sõmerpalu töölised, tervitust suurele Stalinile, milles oli öeldud otsekui meie endi suust tulevate sõnadega: „Eestlaste maa on jälle vaba. Veel venivad maanteedel põgenike voorid, suitsevad ahervaremed ja mustavad eesti patriootide ühishauad, meenutades fašistliku hirmuvalitsuse õuduseaastaid. Kuid juba kihab varemeil uus elu — tõuseb tuhat õitsev Nõukogude Eesti. Kasutades Nõukogude Liidu teiste rahvaste suurt abi ning rikkalikke kogemusi, suudame kiiresti ravida haavad, mida on tekitanud eesti rahvamajandusele ja kultuurile fašistlik okupatsioon. Bolševike partei ja Nõukogude valitsuse juhtimisel ehitame kiiresti üles oma maa laastatud majanduse ja läheme vastu meie rahva üldisele hüvangule ning kultuurilisele tõusule.“

1945. aasta kevad. Kuna fašistlike okupantide peremehetsemise päevil külvikord oli segi paisatud, ei saanud me sel aastal kasu-

tusele võtta vajalikku külvide järjestust. Kõikjal oli tarvis kor-
rastada, kohendada, parandada. Sõda polnud veel lõppenud ja
seepärast ei olnud võimalik kõikidele küsimustele täit tähelepanu
pöörata. Oli puudus masinaosadest, ei olnud vajalikul määral
õppinud töömehi, kes oleksid allesjäänud masinad täielikku töö-
korda seadnud. Mind määrati sel kevadel tööde juhatajaks —
eestöotegijaks. Tundsin end otsekui nooremana ja andsin kogu
jõu selleks, et toime tulla kõigi mulle usaldatud ülesannetega.
Oli tarvis uuesti üle minna kindlale külvikorraale, oli vaja lahenda
ühel hooil tööjõu, säilinud masinate ja veojõu otstarbe-
kohase kasutamise ning palju teisi küsimusi.

„Kõik võidu heaks!“ — see oli meie hüüdlause 1945. aasta
kevad. Loomulikult ei olnud 1945. aasta saagid sellised, millest
tasuks kõnelda, kuid alus võitluseks suurte saakide eest oli siiski
pandud. Mõned arvasid, et sõjahaavu ei jõua kümne aastagagi
parandada, kuid enamik meist oli veendunud, et partei kindlal
ja plaanikohasel juhtimisel ning vennasvabariikide abiga jõuame
kahe-kolme aastaga sõjaelsele tasemele.

Keskmine saakide tase Sõmerpalu riigimõisas oli kodanlikul
ajal üsna madal: taliviljadel 14,7, suviviljadel 12,6 ja kartulil 131
tsentnerit hektaarilt. Okupatsiooniaastate tagajärjel aga saime
1945. aastal koristamisel teravilja 11,5, kartulit 107,6, juurvilja
170 ja põldheina 18,3 tsentnerit hektaarilt. Piima saadi sel aastal
2380 kg lehma kohta, seega umbes 1300 kg vähem kui enne sõda.
Söödabaas oli laostunud, juurvilja ja põldheina oli vähe, jõusöö-
dast rääkimata, paremaid tulemusi ei võinud oodatagi. Looma-
kasvatatajad olid tõsiselt mures loomade pärast.

Võtnud kokku need kasinad tulemused, tõotasime, et juba
1946. aastal suurendame toodangut vähemalt 15—30 protsendi
võrra. Olin veendunud, et talveperioodil hästi ja igakülgset ette-
valmistudes on võimalik saada hektaarilt vähemalt 12,0 tsentne-
rit teravilja, 115 tsentnerit kartulit ja 25 tsentnerit põldheina.
Selle peale ütlesid karjatalitajad suure vaimustusega: „Kui vana
Isak lubab oma põldudelt saada ühe aastaga sellise enamsaagi,
katsume omalt poolt saada vähemalt 800 kilogrammi piima
lehma kohta rohkem kui praegu.“ Ja lisasid: „Vaata ainult,
Karla, et sa meid oma lubadustega alt ei vea.“

Oma lubaduste täitmiseks asusime 1945/46. aasta talveperioodil
hoolsale ettevalmistusele. Moodustati agro- ja zootehnilised õpi-
ringid, kus eriteadlased selgitasid sovhoosi kollektiivile nõuko-
gude põllumajanduse ülesehitamise küsimusi Eestis, tuues kaju-
kaid näiteid vennasvabariikide kogemustest. Kui minagi ilmusin
loenguile, muigasid nii mõnedki nooremad: „Näe Isakut, habe
kisub juba halli karva, aga tuleb veel „koolitundi“ paber ja
pliiats peos.“ Vastasin neile, et õppida pole kunagi hilja. Tead-
sin, et elu muutub järjest, iga päevaga, iga tunniga, minu silma-
ring aga on veel kitsas, silmad-kõrvad kinni mäsitud igasuguse
võltsi ja pehkinud kodanliku rämpsuga. Oli vaja palju õppida.

Nende mõtetega alustasin üle 40 aasta tagasi poolelijäänud koolitööd. Õppida ja õpitud ellu rakendada, see oli minu palavaim südamesoov. Nägin juba vaimusilmaga võimsalt voogavaid viljapõlde, uut, õnnelikku elu, kollektiivse töö suurt organiseerivat ja loovat jõudu.

Järgnevad aastad, 1946. ja 1947. aasta, olid oma hoogsuselt ja elutempolt niivõrd sarnased, et raske on neid tagantjärele üksteisest eraldada. Muidugi, meie ise kasvasime, muutusime oma töö suhtes nõudlikumaks ja tulemused osutusid suuremaiks. Neid ridu kirjutades kipun jällegi tõttama, mõte kaldub vägisi ette sündmuste käigust. 1946. aasta kevade võtsime vastu juba igati tugevamini „relvastatult“ kui eelmisei aastal. Juba oli kor-rastatud remonditöökoda, milles remonditi masinad-riistad, puu-töökojas parandati ja korrastati talve jooksul kõik reed-vankrid ja tehti uusi. Sovhoosis moodustati põllundusbrigaad ja mind määrati brigadiiriks.

Asusime kõiki talvel omandatud teadmisi ellu rakendama. Külvi-aegade valiku suhtes oli kahtlusi. Nõukogude eesrindlik ag-rooomiateadus nõudis suviteraviljade varajast külvi, niipea kui mullastiku niiskuseolud lubavad. Minagi kahtlesin, kui 20. apr-ilil tegime esimesed kaerakülvid. Me ei kahetsenud. Orased olid kõigiti tugevad ja elujõulised. Katsetasime ka talivilja-oraste äestamisega. Kogu põldu ei julgenud äestada, sest äkki „saab leivast lahti“. Äestatud põlluosad aga hakkasid juba haljendama ja lokkama, kui äestamata põllul alles kasvuhuog algas. See jul-gustas. Kui me kevadel veel kahtlesime, kas suudame antud lubadusi täita, siis hajusid kahtlused hiljem sootuks. Hoolas ette-valmistus talveperioodil ja uute agrotehniliste võtete kasuta-mine kindlustasid meile üle ootuste head saigid:

Saigid tsentnerites hektaarilt:

	1945. a.	1946. a.	Tõus %-des
Kõigi teraviljade keskmine	11,5	13,8	20,0
Kartul	107,6	121,0	12,4
Mitmeaastane hein	18,5	29,6	61,6

Edu loomakasvatuse alal:

	1945. a.	1946. a.	Tõus %-des
Lehmi	52	56	7,7
Piima aastalehma kohta kg	2390	3078	28,8
Antud piima riigile ts.	702	1144	63,0
Antud liha riigile ts.	40	85	112,5

Aasta töötulemusi kokku võttes selgus, et me kõik, nii taime-kasvatajad kui ka loomakasvatajad, olime pidanud sõna. Talvel alanud sotsialistliku võistluse esimesed tulemused olid käega katsutavad. Töoviljakuse tõstmisel oli suur osa sovhoosi kommu-

nistidel ja partei-algorganisatsioon oli iga uue algatuse hingeks, tema juhtimisel sai sotsialistlik võistlus uue ning hoopis võimsama hoo.

Kevadised maaharimistööd teostati traktoristide poolt juba vastava graafiku kohaselt, pingsas sotsialistlikus võistluses.

1945. aastast oli meil kasutusel ülemineku-külvikord osalise riskikesega. Mullaviljakuse tõstmiseks kasutasime kõiki agrotehnilisi võtteid. Sõmerpalu sovhoosi mullad on enamikus kerged, liivakad, ebaühtlaste omadustega savi-liivmullad, kõige happelised mullad Eesti NSV-s. Meile oli selge, et mulla nende omaduste juures on vajalik ulatuslik lupjamine. Ilma lupjamiseta pole nendel maadel võimalik mulla viljakust tõsta. Oli vaja tabada kaks kärbest ühe hoobiga. Pärast okupatsiooniaegset „nälgimist“ vajasisid maad tugevasti mineraalväetist — fosforit. Seda silmas pidades andsime 1945. aasta sügisest alates põldudele tugevad annused, umbes tonn hektaarile, fosforiiti. Teatavasti sisaldab see ka lupja ja on üldiselt happelises mullas kergemini lahustuv. Fosforiiti andsime sügisel maaharimisel, enne sügiskünni. 1946. aasta sügisel tegime uuenduse: jaotasime fosforiidiannuse kaheks, üks osa koorimiskünni alla ja teine sügisesse sügavkünni alla. Nii viisime selle varuväetisega toiteained ja lubja ühtlasemalt mulda. Väetiste otstarbekas kasutamine oli üks põhjusi, mis kindlustas meile 1946. aastal ja ka järgneval aastal suured viljasaagid.

Teiseks teostasime 1946. aastal erilise hoolega maaharimise tööd, niihästi kesaharimisel taliviljade külviks kui ka sügiskünnil. Sügavale sügiskünnile eelnes kõrrekoorimine. See oli suur tootmisvõit, sest sellega kindlustasime 1947. aasta kevadise kiire maaharimise.

Mul on tulnud sageli vastata küsimusele, kuidas saavutas Sõmerpalu sovhoos 1947. aastal suured saagid. Sellest on olnud huvitatud kolhoosnikud, teadlased, ajakirjanikud, üksiktalupidajad, kooliõpilased jne. Sellele küsimusele ei ole igakord kerge vastata. Vastad lühidalt, tundub, et vastus jäi küsijale arusaamatuks, vastad pikalt, näib, et liiga paljude piasjade taga on kaotsi läinud kõige olulisem, kõige tähtsam.

MINU BRIGAADI TÕOVÕIT.

Kirjutan selle pealkirja sügavas veendumuses ja suure õnnetundega. Suured saagid — see oli Sõmerpalu sotsialistliku suurmajandi kollektiivi esimene võit vabaš Nõukogude Eestis. See oli kollektiivi saavutus, kes tegi oma tööd, kohusetruult püüdes kõigi nõukogude inimeste ühise eesmärgi — kommunismi — poole. Selles avaldus juba kollektiivse kasvatustöö tulemus. Sovhoosi juhtkonna, eriteadlaste ja töoliste ühistel tootmisnõupidamistel, töölistkonnale korraldatud seminaridel ja loengutel

omandatud eesrindliku teaduse saavutuste ja minu ning mu töökaaslaste praktiliste kogemuste rakendamine oligi see, mis tõi meile võidu.

Meeleldi rõhutan just viimast, sest kodanliku Eesti aegses Sõmerpalu riigimõisas ei arvestatud kunagi tööliste kogemusi ja praktilisi tähelepanekuid. Ometi teadsin ja tundsin ma ligi kahekümne-aastase Sõmerpalu riigimõisas töötamise järel iga maalappi peast. Lihtsa tööinimese tegeliku töö käigus omandatud teadmised ja kogemused ei olnud rohkemaks vajalikud kui valitseja käsu täitmiseks.

Teadus, tehnika ja praktilised kogemused on üksteisega seotult kuldaväärt varandus. Inimeste uus, peremehelik suhtumine töösse, nende võimetekohane rakendamine ja töö otstarbekohane organiseerimine olid meie edu peamiseks aluseks. Põld ei jäta kunagi põllumehe vaeva tasumata.

Rukist külvasime 1946. aasta sügisel kaks välja. Uks neist oli haljaskesa, teine ristikusöödi all. Sügisel varakult, kuu aega enne külvi, künti kesad ümber, ristikukesa paari nädala võrra varem kui vikikesa. Sõnnikut sai vikikesa kevadel 40 tonni hektaarile. Ristikusöödi koorisime enne künti ning andsime 25 tonni fosforiidiga komposteeritud sõnnikut ja 1000 kg fosforiiti. Sama koguse fosforiiti sai ka vikikesa künni eel.

Tublid traktoristid Hütt ja Võõras oma hästikorrastatud traktoritega teostasid korraliku, 20 sentimeetri sügavuse künni ja kahekordse hoolsa randaalimise. Teise randaalimise eel, 5–7 päeva enne külvi, andsime põldudele veel 300 kg kaalisoola hektaarile. Kaaliväetise kasulikkust Sõmerpalu põldudele on tõestanud aastate kogemused. Taimed arenevad tugevamini ja orased on külmakindlamad.

Rukki külvasime sama aasta lõikusest saadud *sangaste* rukki sordiseemnega. Seemne sorteerisime sorteerimismasina abil, kaks korda läbi ajades. Eraldasime kõik umbrohuseemned ja väiksemad terad ning saime 99%-lise seemne puhtuse ja 98,2%-lise idanevuse. Seemne järelvalmistamist soodustasime hoolika kuivatamisega kuivatises, temperatuuris mitte üle 50° C. Kui külvis on puhastatud, kuivatatud ja idanemise analüüs seemne kontrolllaboratooriumist saadud, ei lõpe sellega veel seemne külviks ettevalmistuse tööd. Väga tähtis on seemne puhtimine igasuguste parasiithaiguste, nagu rukki kõrrenõe ja lumiseene, hävitamiseks. Puhtimiseks tarvitasime mürkpuhist „Germisan“, 200 grammi iga 100 kg terade kohta.

Külvi alustasime 26. augustil ja töö lõpetasime 29. augustiks. Külvinormiks oli 180 kilogrammi, mis, arvestades hästi ettevalmistatud seemne head kvaliteeti ja kõrget tuhande tera kaalu, oli täiesti küllaldane. Külvi teostas traktorist Hütt 35-hobujõulisel traktoril tehase „Krasnaja Zvezda“ külvimasinaga T-7. Külvi sügavus oli 5 sentimeetrit. Külvimasina järele olid pandud kerged äkked, et maapind saaks hästi tasane. Olgugi et 1946. aasta

Brigadiir K. Isak jälgib brigaadi tööd, kes teostab talviljaoraste pealtväetamist kolmandat korda.

sügis oli võrdlemisi kuiv, tõusis juba 7 päeva pärast ühtlane ning tihe oras. Rõõm oli vaadata ühtlast ja õrnrohelist vaipa septembrikuu keskpaiku. Talvitumise eel oli oras tugev ja hea, mitte üleliia lopsakas, mis talvitumisel võib põhjustada lämbumisohu. Ka 1946/47. aasta talv oli soodne: lumi sadas külmanud maale ühtlase kihina.

Kevadel orasepõldusid üle vaadates ei märganud ma seal mingisuguseid kahjustusi. Ajasime laiali mõnesse kohta kogunenud lumehanged ja kiirendasime lume sulamist tuha külvamisega. Orase hävimist jääkatte all on esinenud meil Sõmerpalus väga harva, siis, kui pärast suuremat sula on tulnud külm. Sel puhul tuleb jääkoorik puruks sõtkuda, et oras jää all õhupuudusse ei lämbuks. Teades, et talviljad väljuvad kevadel lume alt nõrgematena ja sügisel varutud toiteainete tagavarad on vähenenud,

teostasime kohe pärast lume sulamist oraste pealtväetamise. Andsime „ergutamiseks“ 100 kg kaalisoola ja 200 kg superfosfaati. 5—6 päeva järel pärast seda, kui pind oli juba tahenenud, äestasime ja andsime ühtlasi esimese annuse ammoonsalpeetrit — 75 kg hektaarile. Väga oluline on valida äestamiseks õige aeg. Liig niiske muld ei kobestu tarvilikul määral, kuiv muld aga lõheneb suurteks pankadeks. Esimesel juhul ei anna äestamine vajalikke tulemusi, teisel juhul aga võib osutuda koguni kahjulikuks, vigastades orast tugevasti. Äestamiseks kasutasime raskemaid siksak-äkkeid, sest kerged äkked hüplevad ja kisuvad orast. Et äkked liiguksid ühtlasemalt, sujuvamalt, rakendasime hobused õige pikalt ette. Niiviisi kobestasime pinnast ning soodustasime õhu ja vihmavee mulda tungimist. Surnud tainede jäänused purunevad kergesti ja võrsuv oras vabaneb päikese ja õhu juurdepääsuks. Et meil on kerged mullad, siis äestasime ainult üks kord risti või poolpõiki külviridade suhtes, sest siis vigastub taim palju vähem kui piki reaskülvaja ridu minnes, kus äkkepulgad võivad reale sattudes hulga taimi välja kitkuda. Sellesse kobestatud mulda külvasime ka kohe ristiku ja timuti segu. Heinaseemne külvi järel võib äestada vaid siis, kui heinaseeme on külvatud reaskülvis, mõni aeg pärast lume sulamist, ega ole veel idanenud.

Mõnikord on rukkiorasel kevadel võrsesõlmed paljastunud ja äestamine kitkub nõrgalt kinnitunud taimi hulgaliselt mullast välja. Sel puhul on kasulikum äestamise asemel sileda puurulliga rullida. Varakevadise rullimisega surutakse paljastunud võrsesõlmed uuesti vastu niisket mulda, neil tekivad uued juured ja taimed muutuvad elujõuliseks.

Oraseid äestame alati õhtupoolikuti või pilves ilmaga, siis kaotavad äestatud pinnad vähem niiskust ja taimed saavad öö jooksul kosuda. Kohtadele, kus oras oli nõrgalt arenenud, andsime hiljem täiendavalt 35 kg ammoonsalpeetrit hektaari kohta. Meile näis, et „last on hakanud oma jalad kandma“.

Et olime seemne hoolega puhastanud ja põllud hästi ette valmistanud, kasvas umbrohtu üsna vähe, ja needki vähesed, mis ilmusid, torgiti meie hoolsate töötajate Haani ja Vaabi järelevalve all otsekohe välja. Kuna maa oli sügisel korralikult sügavkänniga haritud ning põllutöomasinad-riistad ja traktorid eeskujulikult remonditud, teostasime kevadkülvi 8 päevaga, kusjuures tööde kvaliteet oli hea.

Sel suvel rakendati meil esmakordselt täies ulatuses brigaadiviisiline töösüsteem ja tasu maksmine tükitöö alusel. Töönormide ületamise kõrge kvaliteedi juures oli ette nähtud 1,5-kordne töötasu. See oli suureks ergutuseks kõigile hoolsatele töölistele. Suvekuudel teenisid põllutöölised Peeter Provotorov jt. 600—700 rubla kuus. Igal hommikul tehti töölistele teatavaks eelmise päeva töötulemused ja teenitud tasu. Samuti kujunes meil kevadest peale kindel kord õhtul kokku tulla ja arutada

järgmise päeva ülesandeid. Sellega vältisime igasugust asjatut ajaviitmist. Neil juhtudel, kui hommikul ilmnes, et töö käigus on tarvis teha mõningaid vajalikke muudatusi, pidasin agronoomi ja direktoriga nõu ja tegin kohe vajalikud kiired ümberkorraldused.

Brigaadid, nii põllundus- kui ka traktoribrigaad, võtsid endile suure vaimustusega sotsialistliku võistluse kohustused ja kõigjal võis märgata võistluse innustavat, edasiviivat jõudu. Nii töötas traktorist Hütt kogu kevadperioodil oma hästiremonditud traktoril ilma seisakuteta, seda soodustas igapäevane korralik masinate tehniline järelevaatus ja heaperemehelik suhtumine oma töösse. Ka brigaadi traktoristid olid omavahel sotsialistlikus võistluses. Igapähe olid teada oma kindlad tööülesanded, samuti oli igale traktorile kinnistatud kindel komplekt vajaminevaid haakeriistu.

Põllundusbrigaadis võisteldi kevadkülvi kiires läbiviimises, külvide hooldamises, koristamises ja teistes töödes. Sotsialistlik võistlus kandus ka väljapoole sovhoosi. Traktoribrigaad võistles Ruusa sovhoosi traktoristidega. Traktorist Hütt teostas maaharimistöid 1947. aasta plaanis ettenähtud 120 pehmekünni hektaari asemel 260 hektaari, täites oma tööplaani 217% -liselt. Seejuures hoidis ta kütteinnet kokku 750 rubla väärtuses. Võitjaks osutus Sõmerpalu sovhoosi traktoribrigaad, kes peale oma sovhoosi tööde abistas veel Krootuse ja Kollino sovhoose kevadisel maaharimisel.

Tubli noortööline Aleksander Haan võttis oma erilise hoole alla 9-hektaarilise rukkipõllu. Sel põllul tehti juba 1945. aasta sügisel, kohe pärast odra koristamist, kõrrekoorimine ja mõni nädal hiljem sügisene sügavkünn ühes fosforiidi andmisega. Fosforiiti andsime 1000 kilogrammi hektaarile. Sõnnikut anti 1946. aasta varakevadel 40 tonni hektaarile. Maad hariti hoolikalt. Umbrohtude tõrjeks kasutasime käpp-kultivaatorit, et mulda vähem segada ja niiskust säilitada. Vikikaer külvati varakult ja kahes järgus, et loomadele oleks alati anda värsket, hästisöödavat vikki. Juulikuu keskpaiku oli vikk ära niidetud ja pinnas purustati randaaliga. Teostati korralik sügavkünn ning 6—7 päeva enne külvi anti 200 kg kaalisoola ja 300 kg superfosfaati hektaarile. Umbrohu kitkusime enne rukki kõrsumist, hiljem oleks taimede vigastumine tekitanud kahju.

Loenguil eesrindlikust nõukogude agrotehnikast oli meid tutvustatud täiendava kunstliku tolmutamisega, mida vennasvabariikides on juba mõnda aastat hea eduga kasutatud miljonitesse hektaaridesse ulatuvatel pindaladel. Tahtsime seda katsetada ka omal põllul. Asjast haaras kinni Aleksander Haan. Ühel ilusal päeval, kui tema rukkipõld oli täies õitsemishoos, võtsime umbes 30 meetri pikkuse omakeerutatud karvase nõõri ja vedasime põllul 3 hektaari ulatuses üle rukkipeade, raputades nii tolmu välja. Paljud muigasid ja nimetasid meid „nõõrivedajateks“. Seda võtet peeti tühjaks ajaraiskamiseks, brigadiiri ja

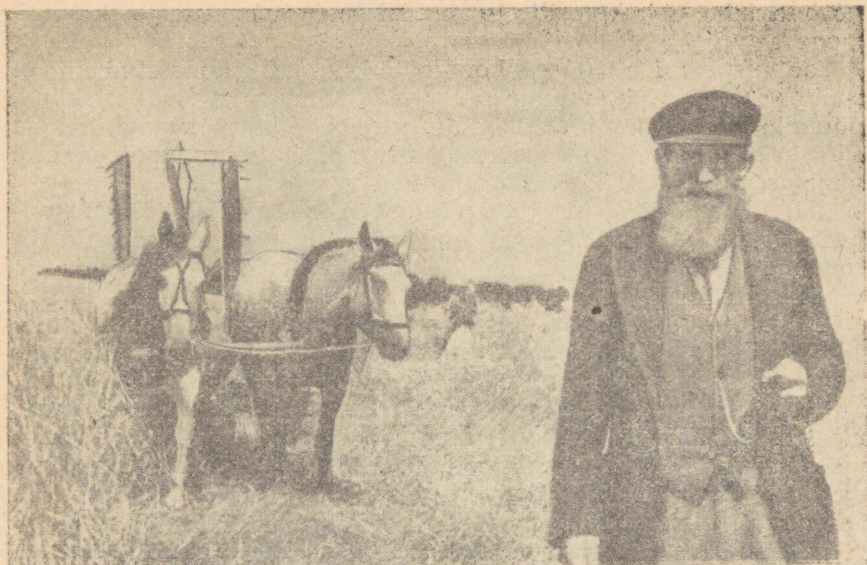
agronoomi „järjekordseks“ veidruseks. „Ootame ära saagiandmed, eks siis näeme,“ ütlesin kahtlejaile.

Suvi oli kuum ja kuiv, selletõttu alustasime rukkilõikust 2. augustil. Need olid pingerikkad päevad. Kadude vältimiseks töötasime hommikuti, mil viili oli veel kastene. Rukki koristamiseks organiseerisin direktori kaasabiga kogu sovhoosi rahva. Sellel tööl nägime kontori- ja töökodade töötajaid ning isegi lapsi. Tööle olid rakendatud kõik viljalõikusmasinad ja isesiduja. Olenevalt vilja tihedusest, paigutasin iga viljaniitja kohta 9—10 vihusidujat. See määramine ei olnud juhuslik. Et rukis oli tihe ja hea, võisin oma kogemuste põhjal arvestada hektaari kohta 1800—2000 vihku. Viljaniitjaga niidab tunnis tiheda vilja puhul kuni 800 vihku. Et head ja vilunud sidujad seovad 70—80 vihku tunnis, siis ongi vaja eespoolmainitud arv sidujaid. Kontoritöötajad, muud „ametimehed“ ja lapsed olid abiks käsitsi niitmisel ja vihkude hakki panemisel seal, kus rukis oli lamandunud.

Niidumasinate töös on võistluse pinge kõige teravam ja huvitavam. Siin võistleb iga masinal niitja oma sidujate grupiga ja teiste masinatega. Tööde käiku näitavat graafikut jälgiti hoolega. Tootmisplaani alusel oli meil koostatud üksikasjaline koristustööde plaan. Rukkilõikuse lõpetasime 8. augustil, s. o. kuue päevaga. Haan viis oma 9-hektaarilisel põllul veel läbi lõikuse ajal varisenud viljapeade kogumise.

Vilja masindamine järgnes nädalapäevad hiljem. Siin oli hoolsalt arvestatud vilja kokkuveo kaugust ja masina peksuvõimet tunnis. Äärmiselt huvitatud oldi minu ja Haani „nööriveadamise“ tagajärgedest. „Nendelt põldudelt pektud vilja arvestame kindlasti eraldi, siis näeme, kas sellel väljal kasvas parem rukis kui mujal,“ tegi Haan ettepaneku.

Kui järg jõudis Haani põlluni, arvestasime tolmutamata jäänud põlluosa saagi eraldi. Kilogramm kasvasid ja tõusid 20 tuhande piiridesse. „Ohoo. Siin hakkab kiskuma juba üle 35 tsentneri hektaari kohta,“ ütles Vaab, kes asjakäiku hoolega jälgis. „21 942 kilogrammi,“ teatas kaaluja, kui oli teinud kokkuvõtte 6 hektaari saagi kohta. Arvutati kiiresti, hektaarisaak oli 3 657 kg. Märkimisväärne saak. „Aga nüüd, kui palju saab siis kolmelt tolmutatud hektaarilt?“ See oli küsimus, mis kibeles kõigil keelel. Kas on nimetamisväärselt kasu täiendavast kunstlikust tolmutamisest? Jälgisime põnevuses kilogrammide arvu kasvu. „9 tuhat, 10 tuhat, 11 454 kilogrammi,“ teatas kaaluja kui kohtunik oma otsuse. Krabisesid paberid ja pliiatsid „3 818 kilogrammi hektaari kohta,“ teatas Vaab esimesena tulemuse. See oli ju 161 kilogrammi hektaari kohta rohkem kui esimeselt kuuelt hektaarilt. „Kui me arvestame siit kõige rohkem 10 kilogrammi puhastamise ja kuivatamise kadu maha, sest viili on tänavu kuiv ja hea, jääb ikkagi oma 150 kilogrammi puhast hektaari kohta,“ arvutasid töölised. „No on ikka maailmas iga-suguseid nõkse,“ kuuldus arvamusi siit ja sealt. Mina ja Haan

K. Isaku brigaad rukkilõikusel.

kui „peasüüdlased“ selles suures suminas tundsi me muidugi kõige suuremat heameelt.

Pärast lõplikku kuivatamist ja puhastamist jäi Haani 9-hektaarilise põllu keskmiseks saagiks 35 tsentnerit hektaari kohta ja kogu 32,4-hektaarilise rukkipõllu keskmine hektaarisaak oli 30,03 tsentnerit. Meie hoolas ja ennastsalgav töö oli kandnud vilja. See oli minu brigaadi esimene suur tootmisvõit. Sellega purunes põrmuks vana, iganenud arvamus, et Sõmerpalu kerge tel liivakatel põldudel on rukkisaagi piiriks 20—22 tsentnerit hektaari kohta.

Järgnes teiste viljade koristamine. Et olime juba eelmisest sügisest alates kõrrekoorimise, sügiskünni, kevadise harimise ja umbrohtude tõrjega põldude eest hästi hoolt kandnud, olid ka siin saagid head. 8 hektaari suurusel suvinisupõllul andis *kauka* nisu keskmise saagina 29 tsentnerit hektaarilt ja 14-hektaarilisel odrapõllul andis *jõgeva* 707 keskmiselt 23 tsentnerit hektaarilt. Kogu teravilja all olevalt 92-hektaariliselt pindalalt saime sel aastal keskmise hektaarisaagina 23,5 tsentnerit teravilja. Ka kartulisaak, hoolimata põuasest suvest, oli 195,5 tsentnerit hektaarilt. Mitmeaastasi heinu saime 32,6 tsentnerit hektaarilt. See oli heinasaak, millist Sõmerpalus varem ei oldud saadud, või siis ainult väikestelt pindaladelt üksikutel aastatel.

Minu brigaadi hooldada oli veel 57 hektaari heinamaad. 1946. aastal alustasime uudismaa harimist ja 1947. aasta kevadel kül-

vasime juba 5-hektaarilisele pindalale mitmeaastaste heintaimede segu.

Tootmisplaani alusel on hooajatööde graafik koostatud nii, et rööbiti koristus- ja viljapeksutöödega toimub ka koorimisküünd, põldude väetamine ja lupjamine, hiljem tehakse sügavküünd ja sügisese külvid. Suurmajapidamises peab kõike hoolega ette nägema, et kusagil ei tekiks viivitust ja ummikuid.

1947. aasta jooksul, tubli ehitusbrigaadi hoolsa töö tulemusena, sai paljud töölised uued ja mugavad elukorterid ja remonditi olemasolevaid. Ehitati uus saun, riietus-, pesemis- ja vihtlemisruumiga.

Töölismajadesse seati sisse elekter, igasse korterisse pandi tasuta raadio-valjuhääldaja. Elektriamaa käikulaskmiseks ehitati veskitamm. Selle tegid töölised ühistöö korras, pühapäevakuil. Mullatööd, paisu palkkindlustuse ehitamine ja 15 kantmeetrit betoonivalamistööd kõnelevad tööliste hoolest ja armastusest sovhoosi elu korraldamisel. Jõudsid kohale uued elektrimootorid ja kõik töökojad ning veepumpamine tallidesse ja lauta seati elektrijõule.

Eeskujuliku töö eest põllunduses premeeriti mind põllumajandusaasta lõppedes 1000 rubla suuruse preemiaga, samuti premeeriti kuupalga ulatuses kõiki brigaadi liikmeid. Tootmisnõupidamisel aasta kokkuvõtteid tehes lubasime töötada veelgi paremini, sest me tundsimel igal sammul, et nõukogude võim on tõeliselt töötava rahva oma võim. Tundsimel sügavat tänu töörahvale osaksaanud stalinliku hoole ja armastuse eest.

ERAKORDNE AASTA.

Olime küll tutvunud kevadperioodil NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 29. märtsi 1947. aasta seadlusega, mis käsitles autasustamise tingimusi NSV Liidu ordenite ja medalitega suurte teravilja-, kartuli- ja heinaseemnesaakide eest, kuid pingsas tööhoo ei jälginud me seda, kas meie töö just otseselt vastab autasustamise nõuetele.

Hoolsalt haritud ja väetatud maal kasvas sügisel ühtlane tugev oras. Talv algas väga muutlikult. Juba päris varakult, novembri keskpaiku, tuli lund, mis külmumata maapinnal peagi sulas. Meile tegi päris muret, kui detsembri algul ikka endiselt sadas ja sulas, sulas ja sadas, sest Sõmerpalu kupilised põllud pakuvad lumevee kogumiseks häid võimalusi. Orase päästmiseks kaevasime põldudele kraave ja kanaleid.

Jaanuari lõpul tuli külm, kuid nüüd ei sadanud kübetki lund. Või kui sadas, siis nagu näpuotsast, nii et vaevalt kattis maad. Veebruaris külmus maa sügavalt, madalamates kohtades kattus oras jääkoorikuga. Kuna pikaleveninud sügis oma sadudega ei lasknud orasel korralikult talve vastu karastuda, oli selge, et talv

teeb orasele liiga. Lund sadama meelitada ei ole aga praegu veel inimeste võimuses. Utlen just nimelt — praegu veel, sest teaduse ja tehnika koostöös on võimsal Nõukogudemaal tulevikus kõik võimalik. Vastavate võtetega lund koguda polnud võimalik, sest seda oli väga vähe. Märtsi algul ja keskpaiku tuli lund rohkem, kuid kevade saabudes hakkas see kiiresti kahanema. Aprilli algpäevadeks olid orasepõllud jällegi peaaegu lumest paljad. Oli selge, et kevad ei tööta head. Uurisin juba varakult vastavat kirjandust talvekahjustuste all kannatanud oraste hooldamisest, pidasin nõu direktori, agronoomi ja töölistega.

Oli viisaastaku kolmas aasta. Iga päev tõi uusi teateid kogu Nõukogude Liidu tööliste, kolhoositalurahva ja intelligentsi uutest tööviitidest. Töötav rahvas oli otsustanud täita viie aasta plaani nelja aastaga. Ajaloolise UK(b)P Keskkomitee 1947. aasta veebruaripleenumi otsuste edukamaks täitmiseks astusid sovhooside töölised, teenistujad ja eriteadlased sotsialistlikku võistlusele ja esitasid 1947. aasta detsembris vastava väljakutse Läti ja Leedu NSV sovhoosidele. Sõmerpalu sovhoosi kollektiiv astus sotsialistlikku võistlusele Läti NSV eesrindliku Tõce sovhoosiga. Sotsialistlikku võistlusele lülitusid ka lüpsjad-karjatalitajad, kes võtsid endale kohustuseks saavutada sovhoosis keskmiselt lehma kohta vähemalt 4000 kg piima. Lüpsjad Dobroljubova ja Pellä lubasid oma hoole all olevatelt lehmadelt saavutada veelgi rohkem. Põllutööbrigaad otsustas saavutada keskmiselt vähemalt 25 tsentnerit teravilja, 35 tsentnerit põldheinat ja 200 tsentnerit kartulit hektaarilt.

Kõik see meenus mulle eriti teravalt nüüd kevadel, kus rukkipõlde ähvardas äpardumine. Osa orasepõllust oli täiesti must. Me polnud aga ette valmistatud nii kurbadele tagajärgedele. Eesrindlased Aleksander Haan ja August Vaab olid eriti löödud. Visaduses, millega nad asusid orasepõlde päästma, ilmses üha kasvav peremehetunne, hool ja armastus sovhoosi arengu vastu.

Sotsialistliku ühiskonna ülesehitustöö tempo on kiire. Ei siin ole aega omaette muremõtete mölgutamiseks. 7. aprillil teatati Eesti NSV Sovhooside Ministeeriumist, et sotsialistliku võistluse süvendamise eesmärgil Läti ja Eesti Vabariigi sovhooside vahel korraldatakse 8. aprillil ekskursioon Nõukogude Lätisse. Huvi naabervabariigi sovhooside vastu oli suur. Uudismaa harimine kelta pealt võis alata mõne päeva pärast ja orastega oli veel nädalapäevad aega, enne kui viimased jää- ja lumeriismed sulavad. Andsin brigaadile viimased nõuanded ja sõitsin.

Sõitsime otse Riiga ja sealt Läti NSV sovhoosidesse. Kõikjal kees kiire tegevus. Valmistuti kevadisteks põllutöödeks. Põllundusbrigaadi brigadiirina huvitasid mind kõigepealt põllusaagid. Budaskalni, Saliena, Lorupe ja Burtnieki sovhoosi külastamisel selgus, et nende tootmisplaanides on suurt tähelepanu pööratud mitmeaastaste heinakultuuride kasvatamisele, et kind-

lustada karjale söödabaas. Läti NSV sovhoosides oli 1948. aastal ette nähtud külvata iga sovhoosi kohta 88 hektaari mitmeaastasi heinu, s. o. 11 hektaari võrra rohkem kui meil. Sordivilja ja vähikindlate kartulisortide kasvatamises aga olime meie paremal järjel. Kui meie vähikindlate kartulisortide tagavarad võimaldasid meil üle minna ainult vähikindlate sortide kasvatamisele juba 1949. aastal, siis Läti sovhoosidel oli see võimalik alles 1950. aastal.

Naabervabariigi sovhooside külastamisel sain palju uusi kogemusi ja muljeid, mida on kasulik rakendada oma sovhoosis. Tagasisõidul peatusime ühe õhtupooliku Riias, kus tutvusime selle kauni linna vaatamisväärsustega, ja Volmari maakonnas Burtnieki järve lõunakaldal, looduslikult väga kaunis kohas asuvas Burtnieki sovhoosis. Burtnieki oli juba siis naabervabariigi üks paremaid sovhoose. Kari oli hästi hooldatud, masinate park korras. Sovhoos kasvatas juba teist aastat ainult sordivilju. Parim rukkisaak oli 1947. aastal 4 hektaarilt 29 tsentnerit hektaari kohta. Rohumaad olid korrastatud ja jaotatud 12 karjakopliks. Sovhoosi kollektiiv esitas Sõmerpalu sovhoosile sotsialistliku võistluse väljakutse, mille meie kollektiiv rõõmuga vastu võttis.

Sõmerpallu jõudsime tagasi 12. aprillil. Tubli traktorist Erich Võõras oli oma uue võimsa NATI-ga uudismaa külviks täielikult ette valmistanud. Sellele 10 hektaari suurusele soo-uudismaale olime andnud sügisel 18 tonni põlevkivituhka ja 2 tonni fosforiiti. Paar päeva enne kevadkülvit andsime veel 25 kg vasevitrioli hektaari kohta. Veel samal õhtul kui koju jõudsin, tegime esimese segatisekülvit keltsale.

„Mured on meil veel suuremaks kasvanud, seltsimees brigadiir. Rukkiorased on väga viletsad. Lausa südame kisub kokku, kui lähed põllule,“ kurtsid mehed.

Järgmisel päeval tegime põhjaliku oraste ülevaatuset. Oma suureks rõõmuks leidsime, et suuremal osal taimedest oli võrse-sõlmede ümbrus roheline ja külmast rikkumata. Oli selge, et seda orast võib päästa. Astusime võitlusse loodusega.

Esimese aasta saagiga võrdset saaki polnud lootagi, aga et kogu rukis tuleks ümber künda, nagu mõned arvasid, ei tulnud meie brigadil mõttessegi. 4,5 hektaari, mis oli täiesti must, eraldasime ümberkündmiseks. Ülejäänud 36,4-hektaarilisel pindalal, kus oras oli säilinud kollakate laikudena, algas visa võitlus taimede elustamiseks. Esimese pealtväetise, 200 kg superfosfaati ja 100 kg kaalisoola, külvasime käsitsi peaaegu porile. Põllupind oli veel nii pehme, et vaevu kandis inimesi, masinaist rääkimata. Kastid-külimitud kaenlas astusid külvajad, suured porikambad jalgade küljes, piki orasepõlde. See töö väsitas õhtuks üsna tublisti, kuid seda tehti suure hoole ja südidusega, lausa trotslikult — võit peab saavutatama.

Arvan, et see esimesel võimalusel väetise andmine oligi sel-

leks jõuks, mis pani vigastunud orasetaimed kiiresti kosuma. Maa tahenes ja kümme päeva hiljem andsime orasele 75 kg ammooniumsalpeetrit hektaari kohta. Nädal hiljem andsime kolmanda annusena 100 kg kaalisoola ja 75 kg ammooniumsalpeetrit ning samal ajal äestasime. Selleks valisime vaikselt ja pilves ilmaga õhtupoolikud, et muld kaotaks vähem niiskust ja orasel oleks öösel aega toibuda. Teistkordse äestamise alla külvasime põldheinaseemne. Peagi tuli parajal määral vihma, mis eriti soodustas väetise mõjulepääsu. Ei möödunud päevagi, mil me ei käinud oma valulast vaatamas. Juba hakkas moodustuma erkrohelisi saarekesi hallikal maapinnal. Oras oli hõre, kuid uusi võrseid tekkis järjest juurde. Juba hakkasid brigaadi liikmed võrseid lugema. Leiti 10, 12, 15 võrset, kõige suurema arvu — 18 võrset — leidis vanemagronoom. Meie pingutused olid andnud tulemusi. Olime teinud kõik selleks, et saada looduselt tema parimat andi. Oma pika elua jooksul olin näinud nii mitmeidki ebaõnnestumisi, kuid kunagi varem ei olnud inimesed loodusele nii julgelt vastu astunud.

Mul oli täielik õigus nimetada 1948. aastat erakordseks aastaks. Uks üllatus järgnes teisele. 4. mai õhtul sai Sõmerpalu raadio kaudu teatavaks kõrge tunnustus, mis minule ja mu brigaadile oli antud suure rukkisaagi saavutamise eest. Meile tuli külalisi kõikjalt — Võrust, Tallinnast ja ümbruskonna kolhoosidest. Mind õnnitleti sotsialistliku töö kangelasena nimetuse saamise puhul. See oli minule ja kogu meie kollektiivile suureks ja rõõmsaks elamuseks. Töötasime üksmeelselt töötada veelgi paremini, et olla partei ja valitsuse kõrge tunnustuse väärilised.

Minust kirjutati ajalehtedes. Palusin avaldada parteile ja valitsusele sügavat tänu, palusin kirjutada, et see on minu tublide töökaaslaste Haani, Vaabi, Võõrase, Hüti, Topperi, Kõrgemäe, Klaasi, Provotorovi ja kõigi teiste töötajate ühise ennastsalgava töö tulemus. Olen õnnelik, et võin juhtida niisugust eesrindlikku brigaadi.

Suure südamlikkusega ümbritseti autasustatavaid ajaloolises Kadrioru lossis. Mulle anti üle Lenini orden ja kuldmedal „Sirp ja Vasar“. See jääb unustamatuks hetkeks minu elus. Nõukogude Eesti valitsuse ja partei juhtivad töötajad olid huvitatud kõigist üksikasjust minu töös. Esinesin sõnavõtuga. Avameelselt öeldes, kuum oli, aga sõnad tulid nagu iseenesest, sest tundsin, et viibisin seal mitte ainult enda ja mitte ainult Sõmerpalu sovhoosi, vaid kõigi karedate kätega põllutöölise esindajana, kõigi nende esindajana, kes kapitalistlikus orjuses tegid musta ja rasket tööd ja kelle töö alles nüüd, nõukogude korra ajal, on tõstetud ausse. Tundsin, et jäävalt on kadunud see Eesti, kus „kuub oli must ja saatus tume“ ja kus mure homse päeva eest lasus raske kivina maa töötaval rahval.

Ega selle erakordse aasta üllatused veel sellega lõppenud. Olin äkki tõmmatud nagu väljaspoole Sõmerpalu sovhoosi piire.

Peaaegu iga päev sain kirju, algul õnnitlustega, hiljem küsimustega, järelepärimistega sordiviljade, vähikindlate kartulsortide, maaharimise-väetamise, uudismaa ülesharimise, heinakasvatamise ja muude põllutööde kohta. Neist kirjadest ilmsel, kuidas inimesed kõikjal innuga püüdsid paremate tulemuste poole, tahtsid õppida eesrindlaste kogemustest. Paljude kesktalupidajate ja uusmaasaajate kirjades esines küsimus, mida ma arvan kolhoosikorrast. Mitmed unistasid elektrist külas ja kõikide, praegu veel palju aega ja tapvat töövaeva nõudvate tööde mehaniseerimisest. Noorenesin koos nende uudsete mõtetega, rõõmustasin koos vanadega. Aga kuidas vastata? Ma pole vilunud kirjamees, et viskan paberile, mida just parajasti mõtlen — ja küsijaid on palju. Kuidas seda kõike sõnastada? Tuletasin meelde kõiki meie brigaadis kasutatud töövõtteid, mis olid soodustanud suurte saakide saamist. Õige maaharimine, mitmesugused väetised, uued ja täiuslikud masinad, parema agrotehnika rakendamine, kõik see oli õige ja omal kohal. Panin need mõtted paberile nii hästi kui suutsin.

Mida ma arvan kolhoosikorrast? Meie kõik püüame ju parema tuleviku poole, ja siin ei saa käia vanu, tallatud radu. Et pääseda laiadele, avaratele põldudele, on ainsaks teeks ühendada väikesed talumajandid suurteks sotsialistlikeks kollektiivmajanditeks — kolhoosideks. Meie eesmärk on saada suuri saake suurtelt pindadelt. Meil, sovhoositöötajail, on õnn olla teenäitajaiks. Seepärast kutsusin talupoegi üles astuma julgelt ja kartmatult avardunud põldudele, kuulutades kadu piiripeenardele, liita kindlalt ühte oma jõud ja tahe. Olin kindel, et senised saavutused ületatakse peagi mitmekordselt ja et ainult kolhoosikord viib talurahva elu tõelisele õitsengule. Selleks on palju veenvaid näiteid vennasvabariikidest, kus talupojad asusid juba varem kolhoositeele, sellele ainsale õigele teele. Juba eelmisel sügisel oli ka meie vabariigis asutatud viis esimest kolhoosi, nende hulgas Võidu kolhoos Võrumaal Põlva vallas, käesoleval kevadel muutus kolhoosidesse astumine massiliseks ja nüüd on juba meie talurahvas suures enamikus asunud kolhoositeele.

Kui ma kevadel sõitsin korraks oma sünnikohta Juuru valda, esitati mulle palju küsimusi küll suurte saakide saamise, küll kolhoosikorra eeliste kohta. Juurus oli vastasutatud kolhoos. Selle liikmeks oli ka minu sugulasi. Ümberkaudu aga oli veel kõhklejaid ja arvustajaid. Kõige rohkem kardeti seda, et ühises majapidamises puudub peremehelik hool. Tõin arvukalt näiteid Sõmerpalust, kus igaüks tunneb end oma töö peremehena, sest kõik teavad, et mida suurem on saak, seda suurem on ka töötasu. Kõnelesin sellest, et meie sovhoosis on iga üksiku huvi ühtlasi terve brigaadi, Sõmerpalu sovhoosi ja ka kogu rahva huvi. Väitsin, et samuti kujuneb see ka kolhoosis, kui vanad iganenud mõtted eraomandist minema heidetakse ja õiged

mehed etteotsa seatakse, kes kolhoosi peremehelikult juhivad. „Astuge julgesti edasi,“ ütlesin kolhoosnikuile, „ja te näete, et olete õigel teel.“

Kui 1948. aastal 14.—15. novembril peeti Tallinnas „Estonia“ kontserdisaalis esimest kolhoosnikute kongressi, võttis sellest osa üle 700 kolhoosniku. See oli kolhoosikorra võidu võimsaks demonstratsiooniks Eesti NSV-s.

Olin sel ajal Harkovis Maatöölise Ametiühingu üleliidulisel kongressil Eesti NSV Maatöölise Ametiühingu esindajana. Harkovis viibides puutusin kokku paljude vennasvabariikide kolhoosnikutega: Moskva oblastis asuva, rohkem kui 25 aastat tagasi loodud Stalini-nimelise kolhoosi esimehega, Kirovi oblasti kolhoosi „Krasnõi Oktjabr“ liikmetega ja paljude teistega. Kõnelustest nendega selgus, et on kadumas linna ja maa vahe. Kolhoosides on oma elektrijaamad, kultuurimajad, kinod, haiglad, koolid, mitmesugused põllumajandussaaduste töötlemise tehased jne. Teed on asfalteeritud. Kolhoosnikud kõnelesid avameelselt, et algul nad isegi ei uskunud, et elu võib nii põhjalikult muutuda. Kui nad rajasid kolhoose, ei omanud nad kogemusi suurmajandite juhtimises, puudus ka eeskuju. Meil on kasutada teiste vennasvabariikide kolhooside rikkalikud kogemused, võimas ja mitmekesine masinate park, mitsuurinliku agrobioloogia saavutused ja uusimad avastused.

SOVHOOSI MAAKASUTUSEST JA AGROTEHNIKAST.

1947. aastal sai meie edasise tegevuse juhtivaks programmiks UK(b)P Keskkomitee veebruaripleenumi ajalooline otsus. Asusime külvikorra kujundamisele, milles pöörasime suurt tähelepanu mitmeaastaste heintaimede kasvatamisele nii põllul kui ka kultuurrohumaadel.

1948. aastaks korraldasime külvikorra nii, et meil oli juba kaheteistkümne-väljases külvikorras mitmeaastasi heintaimi 30,7% külvipinnast. Teravilju oli selles külvikorras 38,5%, rühevilju 23,1% ja vikikesa 7,7%. 1949. aastal kinnitati Sõmerpalu sovhoosile õigele heinavälja-külvikorrale ülemineku tabel, mille täielikul rakendamisel 1952. aastaks kõrvaldame kõik külvikorra puudused. Nii kujuneb Sõmerpalus 12-väljaline külvikord, mis säilitab mullas need head tingimused, mis luuakse mitmeaastaste heintaimede kasvatamisega.

Sõmerpalu sovhoosil on keskuses kasutamiseks 187,58 hektari põldu. 12-väljalise jaotuse juures on välja keskmiseks suuruseks 15,66 hektaari, kõikumisega 14,43 hektaarist 18,5 hektaarini. Seega põldheina osatähtsus suureneb veelgi kuni 32%-ni külvikorra pindalast. Et akadeemik Viljamsi maa-viljeluse heinaväljasüsteem koosneb kahest omavahel seotud külvikorrast, põllu- ja söödakülvikorrast, siis on Sõmerpalus

koostatud kaks söodakultuuride külvikorra üleminiku skeemi, üks keskuse ja teine Tori osakonna jaoks. Keskuse söodakultuuride külvikorras on 10 välja, suurusega 9,3—15,6 hektaari, kokku 113,4 hektaari. See külvikord kujuneb kultuurheinamaaks, kus heinaseemnesegu külvatakse täiesti korras hoitud ja umbrohupuhtale mustkesale. Enne sellele söodakülvikorra üleminekut tuleb meil kasutada mustkesa ja vahekultuure, et täielikult kõrvaldada umbrohud. Oleme võtnud endale juhiseks üldtunnustatud põhimõtte: hea heinasaagi saamiseks peab pind olema umbrohust puhas.

Tori osakonna söodakultuuride külvikorras on 89,9 hektaari maad jaotatud 7 väljaks. Siin kasutame vaheldumisi mustkesa ja sellele järgnevat talivilja umbrohtude lämmatamiseks ning hävitamiseks. Neljast aastast alates kasutame heinapõlde ka osaliselt karjatamiseks. Söodakülvikordades kasutame külviks võimalikult mitmekesisemat mitmeaastaste heintaimede segu. Sõmerpalu sovhoosis annab veel tunda alusheinte (nurmikud, punane aruhein, valge ristik) puudus. Seetõttu ei ole meil veel täisväärtuslikke koplite kamaraid. Nüüd aga püüame selle poole, et meil tulevikus oleksid kõik heinaseemned omast käest.

Et külvikordade all selle sõna laiemas mõttes mõistetakse mitte üksi viljade vaheldust, vaid terviklikku agrotehniliste abinõude summat, kus tähtsat osa etendab maaharimis- ja väetamissüsteem, siis käsitlen ka seda, kuidas me neid küsimusi oleme lahendanud Sõmerpalu sovhoosis. Vanade harjumuste kohaselt kasutasime riigimõisa-aegset külvikorda, milles odrale ja suvinisule järgnes seitsmendal väljal kaer. Kuid põllud umbrohtuvad kõige rohkem just suviviljade järel, eriti pärast suvinisu ja kaera. Sovhoosikorra juures hakkasime suvivilju kasutama rühvelviljade järel. Suviviljadele külvati alla põldhein.

Sõmerpalu sovhoosi põllukultuuride külvikorras kasutame vikikesa. Eelmisel sügisel teostame kesal kõrrekoorimise ja sügavkünni. Et Sõmerpalus kasutatakse looma kohta allapanuks kuni 12 kuupmeetrit turvast, on sõnnikut küllaldaselt. Talvine sõnnikuvedu patareidesse võimaldab sõnnikut sisse künda tavaliselt juba aprilli lõpus või mai algul. Samuti veame turbamulda põldudele sügisel varakult. Sõnniku jaotame haljaskesa väetamisel nii, et $\frac{1}{3}$ kuni $\frac{1}{2}$ sõnnikunormist anname haljaskesale ja ülejäänud osa sügisel talivilja alla.

Mulla niiskusekadude vältimiseks äestame vikikesa alla minevaid kui ka teisi maid kevadel vara, niipea kui künniviilud on tõmbunud veidi valkjaks. Väga sageli oleme äestanud juba aprilli algul. Üldiselt aga ei osata küllaldaselt hinnata seda nii tähtsusetuna näivat lihtsat maaharimisvõtet. Kevadise korduskünni teeme umbes 3 sm võrra sügiskünnist madalamalt. Niipea kui vikk on kesalt koristatud, koorime kohe kõrre. Kahe nädala pärast peale koorimist anname haljaskesale sügisese sõnniku,

mis on komposteeritud fosforiidiga, ja künname selle kohe sisse. Sõnniku vedamisel ja laotamisel jälgime, et sõnnik laotaks kogu pinnale ühtlaselt, muidu ei kasva ja valmi taimed üheaegselt. Seda nõuet peame silmas ka mineraalväetiste külvamisel. Halvasti laotatud sõnnik ja tükiline mineraalväetis ongi põhjuseks, miks meie põldudel sageli esineb viljade ebauhtlane kasv ja valmimine, mis mõjub halvasti saagi kvaliteedile. Sügisel kooritud vikikesale antud sõnniku künname sisse hiljemalt juuli teisel poolel. Nii jääb enne külvi küllaldaselt aega mulla vajumiseks. Sõmerpalu mullastikutingimustes külvame taliviljad hiljemalt augustikuu lõpupäevil.

Kui narrid põldu ühe korra, narrib põld sind üheksa korda, ütleb vanasõna, ja selles on suur tõde. Juba meie esivanemad märkisid selle tabava ütlusega, et suure saagi saamiseks on vaja põldu hoolikalt ja korralikult harida ning väetada. Eriti kujukalt näitasid seda okupatsiooniaastad, kus halva maaharimise ja väetamisega põlde narriti. Ainult tänu nõukogude korra eesrindlikele agrotehnikale, võimsatele maaharimismasinatele, küllaldastele väetiste kogustele ja meie kollektiivi ennastsalgavale tööle, oleme sovhoosis taastanud maaviljakuse nii lühikese ajaga.

Eesrindlik nõukogude põllumajandusteadus õpetab, et ainult neid mullaharimisvõtteid võib pidada õigeks ja neid maaharimisriistu sobivaiks, milledega on võimalik mulda muuta kobedaks ja mis seejuures mulda kõige vähem tolmustavad — lõhuvad. Viimastel aastatel oleme kasutanud kordusharimiseks käpp-kultivaatorit. See on hea selle poolest, et ta kobestab mulda kogu künnikihi sügavuses, ilma leda ümber pöörmata. Eriti otstarbekas on käpp-kultivaator juurumbrohtude maa-aluste osade purustamiseks. Siinjuures säilivad hästi mulla niiskus ja kohevus. Käpp-kultivaator on asendamatu ka suviteraviljade, heinaseemnepõldude ja teiste kultuuride alla minevate maade ettevalmistamisel, kus mulla ümberkeeramine tooks maapinnale umbrohuseemnerikka mullakihi. Seemneumbrohtude rohke esinemine suviviljades ja äsjarajatud heinaseemnepõldudel on tingitud just sellest, et sellele maaharimisvõttele ei pöörata vajalikku tähelepanu.

Jälgides eesrindliku nõukogude agrotehnika saavutusi, oleme püüdnud neid oma sovhoosis võimalikult rohkem rakendada. Üheks selliseks uudseks võtteks on väetiste ühtlaselt mullapinda viimine, et taim saaks hilisemal kasvuperioodil mulda tunginud juurekava ulatuses küllaldaselt toitu. Niisugused väetised, nagu fosforiit, lubi, kainiit ja isegi osa superfosfaadist tuleks sügisel mulda viia, sest fosforväetis püsib mullas üsna kindlalt ja on meie muldadele kõikjal väga vajalik. Viies väetised mulda mitmes järgus — sügisel sügavkünnil, kordusharimisel ja lõpuks pealtväetisena, kindlustame taimedele küllaldase ning ühtlase toiteainete hulga kogu kasvuperioodil. Täie-

nenud agrotehnika puhul võime julgesti kasutada senisest 2—3 korda suuremaid väetisenorme. Et me tarvitame küllaldaselt ka kaaliväetisi, siis ei ähvarda meie teravilju lamandumisohht.

Nõukogude eesrindlik agrotehnikateadus on meid otsekui unest üles raputanud. Meie mõte on nüüd alati liikvel uue ja parima otsingul. Meie, praktikainimesed ja tootmistöölised, valime olemasolevatelt seemnepõldudelt parima seemne, teades, et neist arenevad kõige tugevamad taimed, mis kindlustavad suure saagi. Me loome, toetudes Mitsurini õpetusele, taimedele kõige soodsamad kasvutingimused. Mitsuurinliku agrobioloogiategaduse mõjul kaovad paljude inimeste teadvuses pesitsevad eelarvamused ja harjumused, mis mõjutavad meie edusamme veel praegugi. Alles hiljuti jälgiti kuu faase, tuule suunda ja paaris- ning paarituid kuupäevi — kõik need pidid mõjutama soodustavalt või mittesoodustavalt taimede kasvutingimusi. Varajane külv pidi ilmtingimata ajama põllud umbrohtu. Oma kogemuste põhjal võin ma öelda, et see on mitte millegagi põhjendatav eelarvamus. Sõmerpalu sovhoosis oleme külvanud igasugustel kuupäevadel, vanal ja noorel kuul ja väga varakult, isegi aprilli esimestel päevadel, ja saagid on olnud head. Kuid varajaseks külviks on tingimata tarvilik, et sügisel oleks tehtud sügavküünd eelkoorimisega, muidu ei anna varajane külv soovitud tagajärgi — mullastik on elutu, plink ja struktuuritu, mullapisikute tegevus algab hilja. Sellises mullas on niiskus ja temperatuur alati taimekasvuks ebasoodsad. Nõukogude teadlaste poolt väljatöötatud maaharimise ja -kasutamise süsteem annab aga häid tulemusi ainult siis, kui kõiki selle lülisid täidetakse range järjekindlusega. Suviviljade varajane külv kindlustab suure saagi siis, kui vajalikud sügisesed maaharimisetööd on tehtud õigeaegselt. Mulla niiskus, temperatuur, taimede valguseperioodid — need kõik on reguleeritavad õige maaharimissüsteemi, õige agrotehnika rakendamisel.

Kõrrepõllud koorime sügisel vähemalt kaks nädalat enne sügavküündi. Kui koorimisküünd hilineb ja sellele järgneb kohe sügavküünd, kaotab koorimine mõtte. Kõrre koorime kohe pärast suviviljade koristamist 4—6 sm sügavuselt. Juurumbrohtude tõrjeks oleme edukalt kasutanud küündi koorimisadruga, mis umbrohu juurikad täiesti läbi lõikab. Hiljem, kui purukslõigatud umbrohujuurtel tärkavad võsud, viime nad vähemalt 20-sm sügavkünniga mulla alla, kust tõusmiseks neil enam jõudu ei jätku. Nad hävivad ja rikastavad alumist mullakihti huumusega. Kartuli- ja juurviljapõllud künname sügisel kohe sügavkünniga, sest siin umbrohtu ei esine ja koorimine pole vajalik. Raskemad maad künname sügisel esimeses järjekorras. Sügiskünnid teeme septembri lõpul ja oktoobri esimesel poolel.

Kuigi me Sõmerpalu sovhoosis külvame ainult sordiseemneid, oleme pööranud suurt tähelepanu seemnete külviväärtuse tõst-

misele. Ka parima agrotehnika puhul on vili, mida saame peksu-
masinast või kombainist, oma terade suuruselt ja puhtuselt
ebauhtlane ning pole külviks täisväärtuslik. Selleks, et taimed
tärgaksid ühtlaselt ja valmiksid üheaegselt, on vaja sortimise
teel välja valida ühesuguse raskusega terad. 1948. aastast alates
puhastame kõiki teravilju NSV Liidus üldiselt tunnustatud
kombineeritud seemnepuhastajaga — ВИМ 2. See suurepärase
masin puhastab ning sorteerib külviseemne tera raskuse ja kuju
järgi, kasutades selleks õhuvoolu, sõelu ja triöörpindu. Kahel
triöörsilindril eralduvad igasugused pikad ja lühikesed lisandid.
Täiendustriöör omakorda eraldab lühemad seemned üksteisest,
näiteks nisu rukkist. Ümarate terade pikergustest eraldamiseks
kasutame tigutriööri.

Seemnevilja kuivatame hoolikalt kuivatises, jälgides igale
kultuurile vastavat temperatuuri. Kuivatamine ei ole tähtis mitte
ainult seemne alalhoiu seisukohalt, vaid veel rohkem seemne
järelvalmimise kiirendamiseks. On ju teada, et seemned vajavad
teatavat puhkeajaga, et saada täiesti idanemisküpsaks. Kuivata-
tud seemnega külvatult tärgab oras kiiremini, on ühtlasem ja
jõulisem, seepärast kuivatatakse Sõmerpalus terad juba sügisel,
enne seemnevilja aita paigutamist.

Seemneid puhime kõikidel külvistel. Puhtimisvahendid kaitse-
vad tärgavat idu igasuguste mullas leiduvate seenhaiguste
kahjuliku mõju eest. Puhitud külviseest tärgranud oras kasvab
jõulisemalt ja annab parema saagi.

Eespool oli juba lühidalt juttu külvi ajast. Aasta ei ole aasta
vend — ütleb vanasõna. Seepärast peab igal aastal hoolikalt
jälgima mulla omadusi ja niiskuse astet. Nõukoguliku põllu-
majandusteaduse alusel oleme võtnud endale juhiseks — maa
ette valmistada esimesel võimalusel valikharimisega ja kohe
selle järel külvata. Varajane suviteraviljakülv annab eranditult
suurema terasaagi, sest teraviljad kui pika päeva taimed kasva-
tavad sel puhul hea juurekava ja rikkalikult lehti, mis võimaldab
paremini omastada toitaineid ning moodustada suure ja tüseda
tera. Taliviljade varajasemad külvid (augusti lõpul) on külma-
kindlamad ja talvituvad paremini. Teduslikult on kindlaks teh-
tud, et talivilja varajaste külvide orases on kuivaine protsent
suurem. Et varajaste külvide kuivaine sisaldab rohkem suhkrut,
siis on orase külmakindlus suurem. Et suviteraviljad, kaunviljad
ja lina on pika päeva taimed, tuleb nad külvata võimalikult
vara. Õigeaegne külv kevadel kindlustab rikkaliku lõikuse
sügisel. Loomulikult tuleb valida igale kultuurile kõige sobivam
külviaeg. Põllutööde pinge on meie mullastikuoludes haripunkt-
il aprilli lõpul ja mai esimestel päevadel, seega ei ole mingit
põhjust kartuli mahapanekut alustada enne suviteraviljade ja
kaunviljade külvi.

Ka põldheina külvid talivilja alla oleme teinud võimalikult
vara, et kasutada kevadist mulla niiskust. Sellega ei või hili-

neda, sest hilisemad külvid satuvad sageli põuaperioodile ja siis pole suuri saake loota. Oleme veendunud varajaste külvide paremuses ja seepärast külvid teostanud alati esimesel võimalusel. Näiteks lõpetasime 1948. aasta kevadel suviteraviljade külvi 30. aprillil. Rööbiti sellega alustasime 27. aprillil juurviljade istutamist. Külvitööd lõpetasime 10. maiks. Et reaskülvil toiteainete ja valguse kasutamine taimede poolt ei ole veel kaugeltki ühtlane, kasutame riskülvi. Suvinisu puhul annab see kuni 1,5 tsentnerit enamsaaki hektaari kohta.

Väga oluline on õige külvi sügavus. Siin esineb tihtipeale suuri patustamisi, eriti suurte traktori-külvimasinate kasutamisel. Kui maapind ei ole küllaldaselt tasaseks haritud, siis lõikuvad suure külvimasina taldrikud kühmude kohal eriti sügavale ja tagajärjeks on ebauhtlaselt valmiv vili. Sügava külvi puhul areneb oras halvasti. Kängunud ning koltunud orase külvi sügavust uurides selgub, et seemnetera asub liiga sügaval. Meie Sõmerpalus oleme külvi sügavusele pööranud suurt tähelepanu ja meil neid vigu ei esine. Teraviljade puhul me üle 4—5 sm sügavust külvi ei kasuta. Sademeterikkal aastal külvame madalamalt, põuasel aastal sügavamalt. Seepärast ongi külvi sügavuse valikul tähtis tabada mulla tüübile ja sõmerusele vastavat niiskuse astet. Rikkaliku väetise, sõnniku ja turbamulla kasutamine, põldude lupjamine, külvikordade korrastamine vastavalt rahvamajanduse nõuetele, uute agrotehniliste võtete, nagu oraste äestamine ja kunstliku tolmutamise kasutuselevõtmine, on kindlustanud meie seisukorra ja me saame rahuldavaid saake ka halbades ilmastikutingimustes. Nii saime 1948. aastal rukist ligi 20 tsentnerit hektaari kohta ja teraviljade keskmine hektaarisaak oli ligi 19 tsentnerit.

Saakide tõstmiseks hakkame edaspidi kasutama mesikat haljasväetisena, milleks rajasime 1949. aastal seemnekasvatuse. Sõmerpalus ollakse uudsete võtete rakendamiseks juba harjunud, neid ei peeta enam agronoomi ja brigadiiri veiderdusteks, vaid jälgitakse huviga, missuguseid tulemusi annab üks või teine võte.

SÕODABAASI KORRASTAMINE JA SOTSIALISTLIK VÕISTLUS LOOMAKASVATUSES.

1948. aasta jooksul rajati Sõmerpalus alus maaviljeluse heinaväljasüsteemile, kus põldhein põllukülvikorras teraviljade kõrval on üheks tähtsamaks kultuuriks ja söodakülvikord on selle süsteemi täiendav, lahutamatu osa. See suund on kõige õigem ka rahvamajanduse seisukohalt, sest see võimaldab anda karjakasvatusele odavat põhisootta, rahvale aga kõrgeväärtuslikku toiduteravilja. 1948. aastal me täitsime juba 88% rohumaade rajamise viie aasta plaanist ja see töö jõuab varsti lõpule.

Söödakülvikordade korrastamiseks harisime üles kõik võimalikud uudismaa osad ja kannustikud. Kui me 1946. aastal seda tööd alustasime, ei olnud paljudel sellesse usku. „Soost ja rübust nüüd midagi head saab,“ arvati. Nüüd haljendavad neil kohtadel juba lokkavad kultuurheinapõllud. Kuivendussüsteemid seadsime 1948. aasta lõpuks täielikult korda. Tugev söödabaas kindlustas meile ka loomakasvatuses 1948. aastal murrangulisi tulemusi. Loomakasvatajad said aasta keskmise toodanguna lehma kohta 4143 kg piima, seega 880 kg lehma kohta rohkem kui eelmisel aastal. Piima anti riigile ligi 115 tuhat kg rohkem, liha kuus korda ja mune üle kahe korra rohkem kui eelmisel aastal. Veiste üldarv kasvas 52 looma võrra, lehmade arv 9 võrra. Suuri edusamme tegi seakasvatus.

Nende suurte saavutuste eest autasustati NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 5. oktoobri 1949. aasta seadlusega sovhoosi direktorit sm. Mettet, vanem-zootehnik Eduard Vallingut, karja-brigadiiri Liiberit ja lüpsjaid Dobroljubovat ja Gerda Pellät Tööpunalipu ordeniga. Medaliga „Töövapruse eest“ autasustati lüpsjat Jevdokia Siilbaumi ja seatalitajat Linda Juksi ning medaliga „Eeskujuliku töö eest“ lüpsjaid Voolast, Indovat ja Mäge.

Kõrge autasu kohustab saavutatuga mitte rahulduma, nõuab edasipüüdmist, edasirühkimist kodumaa heakäekäigu, tööraha heaolu edasise tõstmise nimel. Oli tarvis parandada söödabaasi söödajuurviljasaakide tõstmise teel, kuna seni olime saavutanud juurviljakasvatuses vaid keskpäraseid tulemusi. Loomakasvatajad seadsid meie, põllunduse alal töötajate ette ülesande: varustada karja rikkalikult mahlakate söötadega. Meie maad ei kasvata hästi juurvilja, kuid teadsime akadeemik Viljamsi õpetust, et iga maa võib muuta viljakandvaks ja sellest tuligi alustada.

Juurviljakasvatuse vajadusteks ja saakide nõutavale kõrgusele tõstmiseks ei ole me veel leidnud sobivat agrotehnikat. Peapuudus seisab selles, et sellele küsimusele ei ole osutatud küllaldast tähelepanu. Mina arvan, et kõigepealt on vaja lahendada juurvilja paigutamine külvikorras ja seada sisse kas või eri söödajuurvilja külvikord. Edasi on vaja muld muuta huumusrikkamaks rohke orgaanilise väetise ja turbamulla andmisega nendele maadele. Tuleb uurida ka väetamist mineraalväetistega, põhimõttel: väetada taimi, mitte mulda. Ja kas ei võiks me kasutusele võtta isegi teatavate juurviljade, nagu söödaporgandi sügisest külvi, sest mitmete aedviljade, söögiporgandi, spinati jm., juures on see andnud häid tulemusi. Kui inimestel on kevadel puudus vitamiinidest ja nende vajadusteks kasvataks sügisese külvi varajast juurvilja, miks ei vaja neid siis ka loom pika laudaperioodi jooksul. Sellelt seisukohalt lähtudes oleks söödaporgand eriti vajalik. Arvan, et see on küsimus, mille lahendamisele peaksid asuma laiemad hulgad, nii prakti-

kud kolhoosides ja sovhoosides kui ka eriteadlased õppe- ja katseasutustes.

Kui põllundusala töötajad kindlustasid loomakasvatusele suurema koguse sööta, siis loomakasvatus omalt poolt andis taimekasvatajaile põldude väetamiseks palju rohkem laudasõnnikut kui eelmistel aastatel. 1949. aastal sai põllundusbrigaad pingsa ja hoolsa töö tulemusel kõikide teraviljade keskmise saagina 24,9 tsentnerit hektaarilt ja mitmeaastast heina 43,7 tsentnerit hektaarilt. Kaera saime isegi 41 tsentnerit hektaarilt. Justkui vastuseks sellele ning väljakutseks saavutasid loomakasvatusbrigaadi töötajad keskmiselt iga aastalehma kohta 4949 kg piima, mis ületab 1948. aasta toodangu 806 kg võrra.

Lüpsja Lembi Pelläle kinnistatud kümne lehma keskmiseks toodanguks oli 5340 kg piima lehma kohta, rasvasisaldusega 216,5 kg. Loomakasvatusbrigadiir Linda Liiber sai 24-pealiselt suuretoodanguliste lehmade grupilt keskmiselt 5661 kg piima lehma kohta, milline saavutus on märkimisväärne.

Toota palju, heakvaliteediliselt ja odavalt, see on põhimõte, millest juhinduvad Sõmerpalu sovhoosi kollektiivis kõik töötajad. 1949. aasta kokkuvõtte näitas, et kõik saadused olid toodetud alla plaanilist omahinda ja puhaskasu saadi 348 tuhat rubla. Sotsialistlikus võistluses 1949. aastal saavutatud töötulemuste eest andsid Eesti NSV Ministrite Nõukogu ja Eestimaa K(b)P Keskkomitee Sõmerpalu sovhoosile rändpunalipu ja 8000 rubla suuruse rahalise preemia.

TOO ORGANISEERIMISEST JA SOVHOOSI INIMESTEST.

Inimesi nende võimete kohaselt rakendada ja tööd otstarbekohaselt organiseerida on kõige parem brigaadisüsteemis. Selle süsteemi rakendasime sovhoosis esmakordselt 1947. aastal. Brigaadi kuulus tol ajal kakskümmend kaheksa inimest, peale selle oli meil viieliikmeline juurviljalüli.

Brigaadile kinnistatakse kevadel põllud, masinad-riistad ja hobused, samuti kultuurid põldude järgi ja teised vastavad maatükid. Nendel maadel tegid brigaadi liikmed kõik põhilised maaharimis-, külvi- ja hooldamistööd, välja arvatud traktoritööd. Brigaadi koosseisu komplekteerisime nii, et ta suutis teha ka suuremad tööd, nagu sõnnikuvedu ja rehepeksmine oma jõududega. Igale brigaadile kinnistatud maa-alalt saadud saigid arvestati eraldi. Lattu vastuvõtmisel kontrolliti veel kord kaalu. Nii vastutas põhitööde — maaharimise, külvi- ja hooldamistööde eest kuni vilja aita paigutamiseni üks ja sama brigaad. 1949. aastal organiseerisime kaks brigaadi. See oli vajalik sellepärast, et Tori osakonnä juurdetulekuga põllupind suurenes.

Esimesele brigaadile kinnistati sovhoosi keskuse kõik kultuu-

rid, samuti heinamaad ja kultuurkoplid. Nii oli 1949. aasta tootmisülesandes kinnistatud brigaadile, mille koosseisus oli 25 inimest, 281,99 hektaari maad. Eraldi asuv Tori osakond moodustas omaette brigaadi. Sel brigaadil oli maad 143,2 hektaari. Juurvilja- ja heinaseemnepõldude harimiseks ning hooldamiseks moodustasime omaette lüli, mille ülesandeks oli täielikult hoolitseda heinaseemnepõldude (kerahein, aruhein jt.), valge mesika ja esimese aasta heinaseemnepõldude eest, mida 1949. aastal oli kokku 27,4 hektaari. Lüli hooldamisel oli veel 5 hektaari söödajuurvilja, 3,5 hektaari köögivilja, 2 hektaari jaanirukist ja 5,3 hektaari suurune viljapuuaid. Kokku oli lüli hooldamisel 43,2 hektaari maad. Kuna lüli koosseisus oli 6 inimest, siis arvestades nende kultuuride töö nõudlikkust, oli tööpinge küllaltki suur.

Traktoreid oli sovhoosis 1950. aastal kuus ja need olid kinnistatud nende eest vastutavatele traktoristidele.

Sovhoosi tootmisplaan on aluseks tootmisülesannete koostamisel brigaadidele. Tootmisülesandes määratakse igale brigaadile kindlaks kultuuride agrotehnika ja kõikide põllutööde plaan. Üksikute maatükkide viljakuse määramisel arvestame mulla omadusi. Brigaadidele antud maatükkide saakide summa peab vastama sovhoosi tootmisplaanis ettenähtud saagile. Aasta peale koostatud agrotehniline plaan on iga brigaadi töö aluseks ja see on jaotatud eri hooaegadeks (kevadkülv, hooldustööd, koristustööd, sügiskülv, sügiskünd jne.), milles on ette nähtud tööde täitmise kalendaarsed tähtajad ja üksikute põllutööde täitmise kord kooskõlas traktoribrigaadi tööga. Traktoritel on oma aasta-tööplaan. Traktori töödeks on eraldatud raskemad tööd, nagu sügiskünd, kultiveerimine, külvamine ja uudismaakünd.

1950. aastast alates on sovhoosis kolm põllundusbrigaadi, traktoribrigaad, ehitusbrigaad, montaaži-remondibrigaad ja juurvilja — heinaseemnekasvatuse lüli, mida juhivad nooremagronoom Eha Isak. Töötatakse tükitöö alusel. Töötajad suhtuvad oma töösse ja masinatesse-riistadesse hoole ja peremeheliku tundega. Ühtegi tööriista ei jäeta korrastamata, sest igaüks teab, et nende korrastamata jätmisel kannatab selle all esijoones tema ise. Et normide ületamise ja kõrgekvaliteedilise töö eest on ette nähtud kõrgendatud tasu, ületatakse töönorme sageli mitmekordselt. Igal õhtul arutame järgmise päeva tööülesanded läbi ja kui ilmastiku tõttu või mõnel teisel põhjusel päevakavas tekib ettenägematuid muudatusi, tuleme veel kord kokku hommikul pool tundi enne tööd, et ühiselt nõu pidada tööülesannete parema täitmise üle. Brigaadiviisiline tööjaotus võimaldab kõige paremini kasutada suuri ja võimsaid põllumajandusmasinaid ja Sõmerpalu sovhoosi põldudel töötab neid aasta-aastalt ikka rohkem.

Et töölistel oleks teada, kui palju nad iga päev on töötanud, on

koostatud vastav tabel, kuhu märgitakse iga töölise poolt tehtud töö hulk ja töötasu. Igal nädalal arutame kogu brigaadiga läbi eelmise nädala töötulemused, kaalume ja otsustame, kuidas eelseisvaid ülesandeid paremini täita.

Kodanliku ja okupatsioonija eluga võrreldes on põhjalikult muutunud inimeste töössesuhtumine. Rõõm on märkida kõigi ühist tahet saavutada oma töös üha paremaid tulemusi. Selle tagajärjel tõuseb aasta-aastalt meie sovhoosi toodangu tase.

Kommunistlik noor Aleksander Haan ja eesrindlik tööline August Vaab on mehed, kes varem ialgi ei võinud omaks nimetada tükikest maad. Täielike peremeestena juhivad nad nüüd sovhoosi tootmistöid ja täidavad kindlalt neile usaldatud ülesanded. Samuti traktorist Hütt. 9-aastaselt jäi ta vaeslapsesks ja jõudis vaid lõpetada algkooli. Nõukogude korra taaskehtestamisel võimaldati õpihimulisele noorele pääseda traktoristide kursusele. Olles sotsialistlikus võistluses teiste traktoristidega, teeb traktorist Hütt kõik põllutööd eeskujulikult, kõikide agrotehniliste reeglite kohaselt. Ta tunneb põhjalikult traktori iga üksikosa ja tema „traktor töötab nagu kell“. Iga päev teostab ta hoolika tehnilise järelevaatuse. Vajaliku haakeinventari kaasavõtmine põllule ja traktori veovõimele vastava agregaadid koostamine tagab kütte kokkuhoiu.

Põllutööline Lilli Klaas ületab töönorme pidevalt 2—3-kordselt. Kõiki töid, nagu oraste pealtvæetamine, kunstlik tolmutamine jne., mis aitavad saaki suurendada, teeb ta suurima hoole ja püüdlikkusega.

Eeskujulikud loomakasvatajad Liiber, Dobroljubova, Siilbaum, Pellä, Mägi, Voolas ja teised jälgivad hoolega kõiki loomade individuaalomadusi. Vanem-zootehnik Vallingu järelevalve all on sovhoosi veiste tõuaretusgrupp, kus tõuomadusi aretatakse suure toodangu ja hea kehaehituse suunas.

Sovhoosi kommunistid eesotsas partei-algorganisatsiooni sekretäri juhivad sovhoosi kollektiivi kõigil tootmisaladel. Uute tööliskorterite, klubi, sauna, kaupluse, uue kanala, silotornide, sigalate jne. ehitamine, tööliste korterite elektrifitseerimine ja radiofitseerimine, elektri jõul karjalautadesse ja tallidesse vee pumpamine, elekterlüps, põllutööde mehhaniseerimine — need tööd on sovhoosis läbi viidud kommunistide juhtimisel ja vahetult osavõtul.

Nüüd on väga mõnus ja hubane puhkehetkedel elektrivalgel lugeda või kuulata raadiot. Sageli antakse raadio kaudu ka töökorraldusi, mis kergendab sovhoosi juhtkonnal suure majapidamise operatiivset juhtimist.

Uues klubis ja punanurgas õpivad noored isetegevusetekandeid, näitemänge ja laule ning korraldavad piduõhtuid. Kinoetendus antakse talvekuudel kaks korda nädalas.

Sõmerpalu sovhoosi tööliste elu muutub iga aastaga paremaks. Kõigile soovijaile on võimaldatud lehma ja sea pidamine.

Uhiseks kasutuseks on eraldatud vastavad heina- ja karjamaad; igapähele on isiklik aiamaa.

Sovhoosi ümbrusse, teede äärde ja parki on istutatud 1949. ja 1950. aastal tuhandeid ilupuid ja -põõsaid, töölistmajade ümber ilutsevad lillepeenrad. Uus aed on tarastatud kuusehekiga ja ilupärnadega.

Sovhoosi põllumajandusmasinate ja -riistade park täieneb iga aastaga. Meil on olemas kõik vajalikud külvi-, niidu- ja lõikusmasinad, isesiduja, kartulipanija, kartulivõtmismasinad, traktori jõul veetav vagudeajaja, sookünniadrad ja randaalid, moodne viljapuhastaja ВИМ-2 ja palju teisi uusi masinaid. Kuus traktorit ja kaks veoautot rahuldavad veojõu vajaduse. 1949. aasta kevadel saime veel juurde iseliikuva kombaini S-2. Sellist masinate müra ja raginat ei ole Sõmerpalu ümbruses enne kuulnud. Oma masinate, traktorite ja kombainiga abistame ka naabruses asuvaid kolhoose. Elu on muutunud uueks.

KOOSTÖÖ KOLHOOSIDEGA.

Kuigi kolhooside esimesed saavutused Eesti NSV-s kinnitasid sotsialistliku kollektiivse majandusvormi — põllumajandusliku artelli — üleolekut ja suurt paremust üksikmajanditega võrreldes, tuli üksiktalupidajate hulgas teha ulatuslikku selgitustööd, sest kulakud ja teised kolhoosikorra vastased arendasid vihast võitlust kolhooside loomise vastu. Teiseks oli tarvis aidata äsjaloodud kolhoose töö organiseerimisel, arvestuse sisseseadmisel ja tootmise juhtimisel, sest kolhoosnikuil puudusid sellealane oskus ja kogemused.

1948/49. aasta talveperioodil esinesid Sõmerpalu töötajad talupoegade koosolekuil ettekannetega kolhoosikorra paremusest, tuues näiteid suurmajapidamise eelistest otse oma kodumaa-konnast ja koduvallast. Suurmajapidamise paremuse selgitamiseks võrdlesime Sõmerpalu valla talundite keskmisi saake Sõmerpalu sovhoosi saakidega. Kokkuvõtte oli järgmine:

Keskmiised hektaarisaagid kilogrammides:

	Sõmerpalu valla talundeis	Sõmerpalu sovhoosis	Enamsaak %-ides sovhoosis
Talirukis	1000	3000	300,0
Talinisu	1100	2900	263,6
Oder	1100	2500	209,0
Kaer	1000	2100	210,0
Kartul	12100	20000	165,3
Linaseeme	250	690	276,0
Põldhein	1200	4400	361,0

Et talurahvas kolhoosidesse ühinedes võib kiirelt saavutada samuti häid tulemusi, seda näitasid kujukalt Võrumaal akadeemik Viljamsi nimelise kolhoosi töötulemused. See kolhoos asu-

tati märtsis 1948. Sama aasta sügisel koristati 28-hektaariliselt põllult rukist 21,7 tsentnerit hektaari kohta, s. o. 60% võrra rohkem kui oli planeeritud, ja suvinisu 17 tsentnerit hektaari kohta ehk 45% võrra rohkem kui oli planeeritud. Edu oli tingitud sellest, et juba esimesel aastal hakati rakendama uut loovat nõukogude agrotehnikat. Analoogilisi näiteid võisime tuua ka kõikidest teistest maakondadest.

Tutvudes meie poolt esitatud andmetega ja nähes kolhoosikorra suurt edasiviivat jõudu, tegid paljud üksiktalupidajad õiged järeldused ning avaldasid soovi kolhoosi astumiseks.

1949. aasta esimesel poolel oli enamik Sõmerpalu valla talupoegi ühinenud kolhoosidesse. Meie sovhoos abistas kolhoose nii nõu kui ka jõuga, võttes oma šefluse alla Sõmerpalu valla kolm kolhoosi ning abistades jõudumööda ka teisi.

Kuigi meil oli rikkalikult kogemusi sovhoosi kui suurmajandi korrastamise ja juhtimise alal, kerkis kolhoosides üles palju niisuguseid küsimusi, mida me ei suutnud otsekohe lahendada. Mõistisime, et on vaja õppida ja nõu pidada kogenumate seltsimeestega, kes vennasvabariikide kogemuste põhjal kolhoosielu küsimusi põhjalikumalt tundsid. Tuli läbi töötada ka Lenini-Stalini õpetus kolhoosidest.

Lenini-Stalini õpetuse tundmine oli eriti tähtis sellepärast, et kolhoosidesse oli ühinenud suur hulk inimesi, kel igaühel olid omad harjumused, tõekspidamised ja isiklikud huvid, mida igaüks ei osatud kooskõlastada kolhoosi ja ühiskonna huvidega. Meie peamine ülesanne seisis selles, et aidata kolhoosnikutel vabaneda vanadest iganditest, õpetada neid mõtlema nõukogulikult ja suhtuma säästlikult ühisomandisse.

Kolhoosides viibides tegime tavaliselt nii: eriteadlased töötasid tootmisplaanide ja tulude-kulude eelarve koostamisel, mina aitasin lahendada tööjõu organiseerimise, brigaadide moodustamise ja agrotehnilisi küsimusi. Kõik üksikasjad kaalusime koos kolhoosi juhatuse ja brigaadiridega põhjalikult läbi.

Ka materiaalselt abistasime kolhoose võimaluste piirides. 1948. ja 1949. aastal töötasid Sõmerpalu sovhoosi traktoristid kolhoosides rehepeksmisel ja külvitöödel. Kolhoosidele anti sovhoosi tootmise omahinnaga aedviljade ja söödajuurviljade istikuid ja valitsuse korralduse kohaselt oli neil võimalik tarbekartulit otse sovhoosist sordikartuli vastu vahetada. Neid võimalusi kasutati agaralt.

Kuna Sõmerpalu sovhoosis kasvatatakse punast tõukarja, siis anti 1949. aastal kolhoosidele tasuta kasutamiseks viis tõupulli. See aitas tunduvalt kiirendada kolhooside loomade tõumaterjali parandamist ja uuendamist.

1950. aasta kevadel saatsime 50 tonni sordikartulit (*linda* ja *parnassia*) isegi Kaliningradi oblasti kolhoosidele.

Meie sovhoosi šefluse all olevates kolhoosides pidasin koos sovhoosi eriteadlastega järjekindlalt rea loenguid nõukogude

eesrindliku põllumajandusteaduse saavutuste rakendamisest kolhoosides. Tutvustasin kolhoosnikutele Mitsurini-Lõssenko õpetuse põhimõtteid. Rääkis, et halva agrotehnika juures muutuvad sageli ka head, kultuursed sordid mõne põlve jooksul halvaks. Kõnelesin raskustest, mis esinesid ja esinevad sordiseemne kasvatamisel ja tõuaretustöös väikemajandeis. Uue sordi või uue loomatõu aretamine on seal peaaegu võimatu. Ja rööbiti sellega tõin palju näiteid, kus suurmajapidamise tingimustes on loodud uued taimesordid, parandatud seniseid sordiomadusi ja loodud uued loomatõud, nagu näiteks Karavajevo sovhoosis. Selgitasin kolhoosnikutele, et kõik need võimalused on nüüd ka kolhoosidel olemas.

Esinedes kolhoosnikute nõupidamistel ja koosolekuil olen alati rõhutanud seda, et suurtele ühismajanditel on igal alal võraturalt avaramad võimalused kui väikestel, seepärast on talurahvas asunud väikeste kolhooside liitmisele. See tähendab uut suurt tõusu meie põllumajanduse arengus. Laiadel kolhoosipõldudel pääsevad eesrindliku tehnika ja teaduse saavutused veel rohkem mõjule. Suurtes kolhoosides on rohkem võimalusi kolhoosirahva elatus- ja kultuurilise taseme tõstmiseks. Mitmesuguste 'õöstuslike abiettevõtete, elektri jaama, klubide ja kultuurimajade ehitamine on jõukohane ainult suurtele kolhoosidele, seda võimaldavad mahaarvamised jagamatute fondide täiendamiseks.

Kolhooside väljapanekud 1948. aasta sügisel Lihulas korraldatud Läänemaa II põllumajandusnäitusel olid kujukaks tõendiks sellest, mida võib saavutada kollektiivse töö, eesrindliku nõukogude agrotehnika, maa korraliku harimise ja sordiseemne kasutamise teel. Vormsi valla Sädeme kolhoos näiteks esitas läbilõike Lääne-Eestile tüüpilisest rähkmullastikust, mida paesal aluspinnal on tavaliselt vaid mõne sentimeetri paksune kiht. Selle kõrval aga olid toodud saigid: suvinisu 23 tsentnerit ja vähikindlat kartulit *jõgeva piklik* 210 tsentnerit hektaarilt. Need väljapanekud kõnelesid kolhoositalurahva suurest võidust looduslike tingimuste ja kehva pinnase üle. Need tulemused saavutati akadeemik Viljamsi ühe põhinõude täitmisega — sügisese sügavkänniga kogu künnikihi sügavuses, mis võimaldas kevadel kiire pealtharimise ja varajase külvi. Ka endises Võru maakonnas korraldatud põllumajandusnäituse väljapanekud näitasid ilmekalt samu tulemusi sügavkänni, varajase kevadkülvi ja sordiseemne kasuks.

Põllumajandusnäitused suurendasid märksa kolhoosnikute huvi sordiseemne ja sordikartuli vastu ning süvendasid arusaamist täiuslikuma agrotehnika rakendamise vajadusest. Sotsialistlik maaviljelus ja kolhoosikord on loonud kõik tingimused eesrindliku teaduse, Mitsurini õpetuse levimiseks ja rakendamiseks ka Nõukogude Eesti kolhoosides.

Näidates, kuidas akadeemik Lõssenko iga aasta edasi aren-

dab Mitsurini õpetust, kuidas ta teeb parandusi akadeemik Viljamsi õpetuses maaharimise kohta ja kuidas need õpetused kolhoosides üha rohkem juurduvad, selgitasin kolhoosnikutele, et nad võivad olla õnnelikud, sest neil on kasutada vennasvabariikide kolhooside ja sovhooside suurepärased kogemused teaduse ja praktika koostööst.

TAIE VASTUTUSTUNDEGA.

Kord istusin õhtul oma maja ees pingil ja vestlesin ühe sovhoosi kommunistiga. Mäletan, et see oli enne kolhoosi- ja maanoorte esimest kongressi. Vestluses avaldasin arvamust, et meil, vanadel, on aeg anda kohta noortele. Minu kaasvestleja väitis, et ma ei pidavat nii mõtlema, sest minu kogemusi minevat tulevikus vaja. Ja oma mõtet edasi arendades kõneles ta sellest, et minu töö on näidanud, et mul on aeg mõtelda Lenini-Stalini parteisse astumisele.

Tõtt öelda, olin sellele isegi mõtelnud, kuid avameelselt pean tunnistama, et mind mõnikord hirmutas see tormine hoog ja vääramatu energia, millega kommunistid kõiki küsimusi lahendavad. Kahtlesin selles, kas minu jõud küünib nende ülesannete täitmiseks, mis partei liikmena mulle langevad. Otsustasin õppida ja täiendada oma teadmisi kõigis poliitilistes küsimustes.

Teadsin, et bolševike parteisse on koondunud miljonid lihtsad inimesed, kes on oma elus kogenud, et bolševike partei on ainuke tõeline võitleja töörahva heaolu ja õnne eest.

Teadsin ka seda, et seltsimees Stalin kord ütles, et „meil bolševikel poleks olnud praegu seda edu, mis meil on, kui me ei oleks suutnud võita parteile miljonite parteitute tööliste ja talupoegade usaldust“.¹

Oma sooviavalduses partei ridadesse astumiseks märkisin, et tahan püüdlikult ja hoolsalt täita kõiki ülesandeid sotsialistliku ühiskonna ülesehituse töös ja olla valvas parteilase kõrgeid kohustusi täites.

1949. aasta mais võeti mind vastu UK(b) Partei liikmekandidaadiks ja hiljem liikmeks. Olen piiritult õnnelik, et võin töötada ja edasi õppida kõige eesrindlikumate inimeste hulgas, meie kuulsusrikka bolševike partei ridades. Tahan kogu oma jõu pühendada meie kallile kodumaale — tööliklassi huvidele. Olen sügavalt tänulik kõigile minu kaastöötajaile, nii kommunistidele kui parteitutele seltsimeestele, kelledega koos töötades ja koos õppides olen võinud tutvuda marksismi-leninismi põhimõtte ja uuemate nõukogude põllumajandusteaduse saavutustega. Partei liikmena tahan end pidevalt täiendada ja kogu energiaga kaasa aidata kommunismi ülesehitamisel.

¹ J. Stalin, Leninismi küsimusi, lk. 370. Tallinn 1945.

1950. aastal seadsid töötava rahva kollektiivid Võrumaa kolhoosidest ja minu võitluskaaslased Sõmerpalu sovhoosist mind NSV Liidu Ulemnõukogu Rahvuste Nõukogu saadikukandidaadiks Võru ida-valimisringkonnas. Ma ei võinud vastu astuda inimeste tahtele, kellega koos ja kelle silmade all olen kasvanud ja teadlikuks saanud. Seepärast ei keeldunud ma kõrgest ning austavast ülesandest kandideerida saadikuna NSV Liidu Ulemnõukogu Rahvuste Nõukokku.

Mitte üheski teises riigis ei leia ma säärast riigivalitsemise aparati, kus kõik selles riigis elavad rahvused oleksid esindatud, nagu see on Nõukogude Liidus. Mitte ühelgi teisel maal ei ole riigivalitsemise organite valimised nii suureks pühaks kui need on Nõukogudemaal. Sel puhul lüütsid sotsialistlikku võistluse nii kolhoosid kui sovhoosid. Sõmerpalu sovhoos oli ka sel kevadel üks esimesi, kes esitas teistele sovhoosidele sotsialistliku võistluse üleskutse.

Valimiste auks asusime kõik hoogsalt sotsialistliku võistluse kohustuste täitmisele. Need kohustused me täitsime auga. Valimiste päevaks, 12. märtsiks, olid kõik põllutöomasinad ja riistad remonditud ja põlluleminekuks valmis, samuti oli seemnematerjal kevadkülviks täielikult ette valmistatud ja laudaväetis patareidesse veetud. Nii vara ei olnud me ühelgi kevadel külvitöödeks ettevalmistamisega toime tulnud. Valimiste päev kujunes suureks rahvuslikuks pidupäevaks

Pärast valimisi astusime sotsialistlikku võistluse Eesti NSV 10. aastapäeva auks. Töotasime, et see aasta peab saama veel visama võitluse aastaks suurte saakide eest sovhoosi põldudel ja hoogsa arengu eest sovhoosi loomakasvatuses.

„Ma ei saa enne rahu, kui olen Udeva sovhoosi piimatoodanguga kinni püüdnud,“ ütles karjabrigadiir Linda Liiber ühel tootmisnõupidamisel. „Mida suudavad nemad, seda suudame ka meie. Vahe on veel veidi üle 800 kg lehma kohta aastas. Kui me kõik oma jõu ja oskused kokku võtame, jõuame Udeva sovhoosi tasemeni 1951. aastal, arvestades muidugi seda, et Udeva ei jää praegusele tasemele seisma, vaid liigub edasi. Me peame saavutama aastas tõusu vähemalt 850—900 kg piima lehma kohta, siis täidame selle ülesande. Meie lugupeetud põllundusbrigaadi tööliised lubavad tänavu anda põldheina vähemalt 60—70 tsentnerit hektaari kohta. Kui me kasutame ära kõik võimalused, nagu vitamiinheina valmistamine, heinajahu kasutamine jne., siis on täiesti reaalne, et saavutame 5400—5500 kg piima lehma kohta aastas juba lähematel aastatel. Elekterlüpsi kasutuselevõtmine on tunduvalt kergendanud meie tööd. Nüüd võime rohkem tähelepanu pühendada loomade hooldamisele, võime parandada udarate masseerimise ja hooldamise tehnikat.“

Ka taimekasvatuse, põllunduse alal tuli teha üsna pingerikast tööd. Põlluviljakuse tõstmiseks oli tingimata vaja põldudele välja vedada lisaks laudaväetisele veel 350 tonni turbamulda ja

muda, sest meie mullastikuoludes aitab see tunduvalt kaasa saakide tõstmisele. Kevadkülvi tuli alustada otsekohe, kui põllud seda lubasid, ja täita kõik need kohustused, mis endale olime võtnud, astudes võitlusse vabariigi 10. aastapäeva auks. Oli tarvis katsetada külvieelset seemne rikastamist linnaseleotisega, nagu seda soovib Leningradi Põllumajanduse Mehhaniseerimise Instituudi põllutöö ja taimekasvatuse kateedri juhataja professor Mokin. Leningradi kolhoosides näiteks on saadud linnaseleotisega rikastatud seemnega külvates suvinisul 2,5 tsentnerit ja kaeral kuni 4,5 tsentnerit enamsaaki hektaari kohta. Teiseks oli tarvis teha mõned tonnid granuleeritud (sõmerdatud) superfosfaati. Vennasvabariikides on sellega saadud väga häid tulemusi. Seda külvatakse isegi koos seemnega. Akadeemik Lössenko oma ettekandes 28. oktoobril 1949 Üleliidulise V. I. Lenini nimelise Põllumajanduse Akadeemia 20 aasta juubeli sessioonil põhjendas kujukalt, et orgaanilise väetisega sõmerdatud superfosfaati kasutades üsna väikestes kogustes, 30—50 kg hektaarile, saadakse nii sama suuri enamsaake kui 2—3 tsentneri tavalise superfosfaadiga. Akadeemik Lössenko arendab siin viljakalt edasi Viljamsi mõtet, et ei tule väetada mulda, vaid taimi. See on uus ja senistest tõekspidamistest hoopis erinev mulla väetamise õpetus. Kui 20—30 kg sõmerdatud superfosfaati suudab asendada 150—200 kg tavalist pulbrilist superfosfaati, siis on sel avastusel erakordne tähtsus. Kutsusin kõiki töötajaid sellele katsetusele innukalt kaasa aitama. Samas otsustasime, et 1950. aastal valmistame vähemalt kaks tonni granuleeritud superfosfaati.

Me katsetame juba mitmendat aastat rukki kunstlikku täiendavat tolmutamist. Ometi ei ole me huvi tundnud selle vastu, kuidas see mõjub tera kvaliteedile, toiteainete sisaldusele ja teistele omadustele, mis on majanduslikult väga huvitav. Ka seda küsimust oli tarvis uurida.

Otsustasime teha 1950. aastal kõik tööd põllundusbrigaadis veel paremini ja veel kiiremini kui eelmistel aastatel.

Et kevad oli varajane, alustasime põllutöid aprillikuu esimesel päeval, kui sügiskünni harjad olid juba tahenenud. Tegime valikharimisega esimesed pealtharimistööd. Maipühadeks võisime raporteerida teraviljade külvi lõpetamisest. Hoolsalt teostasime taliviljade ja hiljem ka suviviljade pealtväetamise ja äestamise, et kindlustada kõikidelt põldudelt ühtlaselt suured saagid.

Juuni algul saatsid mind Sõmerpalu ümbruskonna kolhooside ja sovhoosi töötava rahva esindajad kõige südamlikumate soovidega Moskvasse, seekord saadikuna NSV Liidu Ülemnõukogu esimesele istungjärgule. Eesti NSV rahvasaadikud kogunesid Tallinna, kust me ühiselt välja sõitsime. Istungjärgule saabusid rahvasaadikud kõigist meie maa nurkadest. 12. juunil algas Moskvas Kremli palee suures saalis NSV Liidu Ülemnõukogu esimene istungjärg.

Ulemnõukogu võttis vastu terve rea otsuseid, mis kajastasid meie maa rahuarmastavat poliitikat, meie paljurahvuselise töötava rahva suurt tööentusiamsi, tema ammandamatut elujaatavat, loovat jõudu.

Kõik need NSV Liidu Ulemnõukogu poolt vastuvõetud otsused väljendasid kogu paljumiljonilise nõukogude rahva taht, tema piiritut armastust ja ustavust kommunistlikule parteile, Nõukogude valitsusele ja seltsimees Stalinile.

Oma kodukohtadesse tagasi jõudnud, töötas igaüks meist, kes me olime istungjärgust osa võtnud, oma südames anda kõik jõud rahu suure ürituse kindlustamiseks. Ja seda töötust oleme asunud täitma. Sellest kõnelevad suurehitused Volgal, Turkmeenias, Kahhovkas ja mujal üle meie suure sotsialistliku kodumaa.

Meie inimesed kõnelevad tööst ja laulust, mitte sõjast:

Maa vappub roomikute võimsast veost —
soosaha künd on sügav, lai ja raske.
ta vagu, tõustes roostevete leost,
ei jäta püsti paju ega kaske.

On õige relv see haljas adrahõlm,
mis pöörab sood, ta juured puruks pureb.
Nii raiutakse lahsti sitke sõlm,
mis leivaga on kokku köitnud mure.

Loob jõudu jõud. Need nudisnurme vaod
on siingi märgiks uuest võidusunnist.
Maa vappub veost... ja mõranevad praod
Wall Streeti müüridesse meie künnist.

(M. Raud)

Võime uhkusega öelda, et meie ei orja kullakange pimedalt ja rumalalt isiklikust ahnusest, nagu seda teevad Inglise-Ameerika imperialistlikud haid. Meil on kõik maapõuevarad nende kõige mitmekesisemas rikkuses ainult ühiskonna hüvede teenindamiseks. Jätkates oma tööd teame me väga hästi ja kindlalt mida tahame. Me tahame kõigiti tugevdada oma kodumaa võimsust. Me ei pea võimalikuks, et uue sõja vallapäästjad, kui nad oma hullumeelsuses sellega hakkama saaksid, leiaksid meid mõnest küljest nõrgana. Iga hektaar rohkemkülvatud maad, iga tonn enamsaaki on panuseks meie kodumaa võimsuse tugevdamisel.

Peamiselt sellepärast võtsingi sulepea oma raskesse töömehe pihku, et märkida omalt poolt, mida mõtleavad tuhanded tööinimesed siin ja kõikjal üle suure Nõukogude kodumaa. Ma ei ole agar sulemees ega suur sõnasepp, kuid ma pidin väljendama seda, mis mul südamel pakitseb. Selleks on mind kasvatanud partei ja valitsuse hool, kollektiivse töö ja kollektiivse kasvatuse bolševistlik kool. Kirjutasin sellepärast, et aidata osaliseltki ära märkida neid suuri saavutusi ja ammandamatuid võimalusi, mida me kogu hingest kaitseme. Õigust vabadusele, õigust inimväärssele elule, õigust segamatult ja rahus teha tööd uue ja parema tuleviku nimel ei saa meilt keegi võtta.

SISUKORD

Minevikku meenutades	3
Maa ärkab	5
Raskusi ületades	6
Minu brigaadi töövõit	9
Erakordne aasta	16
Sovhoosi maakasutusest ja agrotehnikast	21
Söödabaasi korrastamine ja sotsialistlik võistlus loomakasvatuses	26
Töö organiseerimisest	28
Koostöö kolhoosidega	31
Täie vastutustundega	34

Vastutav toimetaja I. Kongi

Kaanejoonise valmistanud E. Vaher

Tehniline toimetaja E. Plaks

Ladumisele antud 6. XII 1950. Trük-
kimisele antud 5. I 1951. Paber
60:92 cm $\frac{1}{16}$. Trükiarv 3000. Trüki-
poognaid 2,5. Arvutuspoognaid 2,67.
MB-10084. Tellimise nr. 2244.
Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn,
Pikk t. 54/58.

На эстонском языке

К. Исак. 30 центнеров хлеба
с гектара.

Hind 80 kop.

80 kop.

A-18777
II

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00448702 3